

ערוך

סוכה פרק רביעי [מ"ו].

לנר

קסז

גם לר' יוחנן וריב"ל דפליגי עלי' מברכין על הלל ומגילה שוב א"ע ראיתי שקשיא זו הקשה גם הטורי אבן במגילה שם הניח בקשיא אבן באמת בלא"ה פי' הריטב"א הזכא לענ"ד דחוק דמה לשון סגי לי' בחד יומא דקאמר הל"ל לולב דדבנן לא מברכין דהא מה שמברכין יום ראשון אינו רק משום שהוא דאורייתא ועוד דמלשון זה משמע דעכ"פ צריך לברך חד יומא ואם חל יום ראשון כשבת שלא נוטלין לולב צריך לברך בשני אף שהוא מדרבנן ולפי' הריטב"א לא מברכין אדרבנן כלל ולכן נלענ"ד דהאי ר"י ס"ל דחד יומא צריך לברך אפילו בדבנן וכדמוכח לעיל מהא דערבה רק שבוה יש חלוק בין דבנן לדאורייתא דבדאורייתא צריך לברך בכל יום ומה שמוכיח לקמן מרב ס"ל לולב כל ז' ממה דס"ל שמברכין על נר תנוכה י"ל דלא מרב לנד מוכיח כן אלא משום דרב יתודה תלמידו מפרש דבריו מאי מברך וקאמר יום ראשון מברך שלש מאנן ואילך מברך שתיים ואליב"ד דרב מפרש כן כנראה שם ומה מוכח דס"ל דמברכין אדרבנן בכל יום וא"כ גם בלולב כן:

שם בתוספ' ד"ה אחת ללולב. לאו דוקא יום אחד: מפשטות דמתניתין משמע דריב"ב אשביעי קאי כמו ואותו יום דרישא ולכן לולא פי' התוספ' ה"י נלענ"ד לפרש דריב"ב ה"י"ק כיון דכתיב ערבי לשתי ערבות כאבא שאלו או כיון דנמסר ערבה למזבח ה"י"מ כרבנן וכתיב ג"כ כפות דמשמע שנים אמרינן שיביא שניהם אלא שבכל יום אף שזקופו ערבות והדיות מכ"מ לא חבטו רק ערבות אבל באותו יום דהיינו בשביעי חבטו הדיות בצדי המזבח ולכן רק אותו יום נקרא יום חבט חריות:

שם בא"ד. לא היתה ערבה כפלה: במהר"ם טרח ליישב למה כתבו התוספ' כן דוקא לטעם דר' לוי ולטעם דרב הונא כתבו דס"ל ריב"ב שלא נטלו ערבה כלל ולענ"ד י"ל כיון דדרש מאסרו חג כעבותים שהיו מקיפין המזבח בתג באילנות א"כ לרב הונא דיליף ריב"ב מקרא דכפות י"ל דעל זה קאי גם קרא דאסרו חג דמאין לנו לומר דבשני מיני אילנות הקיפו אבל לר' לוי דקאמר דרק משום סימן טוב נטלו כפות תמרים א"כ אין זה דאורייתא וע"כ לא על זה קאי קרא דאסרו חג כעבותים ולכן אליב"ד כתבו התוספ' דס"ל דערבה דאורייתא או מערבי או מה"י"מ ועל זה קאי קרא דאסרו חג כעבותים:

7 **שם** ד"ה אחד זה. אבל לולב אין עיקר מצותו אלא פעם א' ביום: מה שדייק התוספ' עיקר מצותו היינו מפני שגם לולב אחר שנטלו כבר וקרא בו הלל עדיין לא נגמר מצותו לגמרי ע"פ מנהג דאנשי ירושלים ומטעם זה כתבו התוספ' לעיל (ה"י ל"ט) לחד תירוצן שאפילו נטל כבר עדיין יכול לברך ומקרי עובר לעשייתו לכן כתבו הכא מכ"מ אין זה עיקר מצותו אפילו מדרבנן וכלשון זה כתבו גם שם ע"ש:

שם דף מ"ו ע"א בגמרא תנאי היא: לפ"ו רב יהודה אמר שמואל דאמר סוכה יום אחד ס"ל כתמים וצ"ע דבמנחות (ה"י מ"ג) מסקינן דרב יהודה ס"ל כרבי ע"ש ועיין מה שכתבתי בזה בספרי ע"ל יבמות (ה"י ד' ע"א):

שם אלא שחרית בלבד: הריטב"א בשם רבותינו חכמי צרפת ד"ל כתב דגם חכמים ס"ל דלילה זמן תפלין ומכ"מ כל שחרית שבא אחר תליצה והסח הדעת לגמרי צריך לברך עליהם וכתב הריטב"א דהשתא ר"י בין כרבי בין כרבנן ושמואל דלא כחז מינייהו פי' כיון דצריך לברך לחכמים בשחרית על תפלין ובסוכה אינו מברך לשמואל רק יום א' א"כ גם כחכמים לא ס"ל ולא זכיתי להבין איך מדמה סוכה לתפלין לענין ברכה דשחרית שהרי החכמי צרפת נתנו טעם כיון שבא אחר תליצה והסח הדעת לגמרי א"כ מתערטל לגמרי ממצות תפלין והרי זה לא שייך רק בתפלין דבשעת שינה ע"כ צריך להסידם וא"כ בלילה דזמן שינה הוא ה"י הסח הדעת לגמרי אבל מצות סוכה שהיא בזמן שינה ג"כ הרי אפילו ערטל ממצות סוכה ליכא בלילה כל שכן היסח הדעת לגמרי דליכא ואין לומר דאפילו לא נתערטל מן המצוה מכ"מ בשעת השינה מקרי היסח הדעת מן המצוה וצריך לברך לחכמים על הסוכה בשחרית זה אינו דא"כ

מי חזק להגמרא במנחות (ה"י מ"ג) לאקמ"י רב יתודה דמברך על ציצית כל בקר ובקר כרבי ובידך כל שחרית כששינה מכסות לילה לכסות יום לימא דרב יתודה כחכמים ס"ל ואעפ"כ ה"י מברך בבקר על הטלית כמו דמברך לחכמים על תפלין בשחרית כיון דבלילה ה"י הסח הדעת אע"כ צ"ל דשאני ציצית כיון דלא פשט בלילה גם בזמן שינה לא מקרי היסח הדעת וערטול מן המצוה א"כ ה"י ג"כ במצות סוכה ולכן שפיר י"ל דשמואל כחכמים ס"ל בתפלין ואעפ"כ בסוכה לא צריך לברך רק פעם א' ולא בכל שחרית כיון דבלילה ליכא פסיקת מצות סוכה:

שם אריאיש מצות לולב כל ז': ק"ק מאי קמ"ל בזה הא קאמר ל"י דהא זימנא דקאמר לעיל אריאיש לולב שבעה גם למה נקט לשון זה מצות לולב כל שבעה ולא קאמר בפ"י לולב שבעה לברכה ואפשר דקמ"ל בזה שאומר וצונו גם על מצות דרבנן שגם הם נקראים מצות הקב"ה וע"ז פליג ריב"ל וקאמר שאינם רק מצות זקנים ולא שייך לומר וצונו ומהא דלעיל לא ה"י שמע"נן זה דהתם ל"ק רק שמברכין כל ז' אבל אכתי לא ידעינן מה מברך אם יברך וצונו סתם או שייכח בברכה שהם דרבנן אבל הכא קרא ל"י מצוה גמורה שהיא לדאשון מזה שמע"נן שיאמר וצונו:

שם היתה עשוי ועומדת: כתב הריטב"א פי' שהיתה עשוי קדם ל' יום לשם תג ממש ולא בידך עלי' ולא כמי שפירש שהיתה עשוי שלא לשם תג אלא לשם צל בלבד עכ"ל ומה שדחק להריטב"א לפרש דעשוי לשם תג ולא לשם צל בלבד אף דלדין דקימא לן כב"ה לעיל (ה"י ט) לא בעינן סוכה לשם תג רק לשם צל היינו טעמא כיון דקאמר אם יוכל לחדש בה דבר מברך אם לאו וכ"י דהרי לפי הירושלמי שהביאו התוספ' לעיל (שם) ע"כ צריך לחדש דבר אם עשאה לשם צל בלבד קודם ל' לחג ואף דלדעת הר"ן ורבינו ירוחם אין זה רק למצוה מן המובחר ולא לעטוב ולא כב"י כמש"כ המגן אברהם (פי' הר"ן) כבר הביא הכרתי יוסף שם הרבה מן הראשונים ס"ל דצריך לחדש הוא לעכובא ע"ש וא"כ לדדוה יקשה מה דקאמר הכא ואם לאו ולכן מפרש הריטב"א דמירי בעשוי לשם תג אבל היש מי שפירש י"ל דס"ל כדעת הראשונים דחדש הוא רק למצוה מן המובחר וא"כ שפיר יש לפרש בעשאה לשם צל בלבד או י"ל דהיש מי שפירש ס"ל דגמרא דילן חולק על הירושלמי וס"ל דלא בעי חידוש כלל משום הכשר סוכה וכמו שכתבתי לעיל (ה"י ט):

שם הלכתא בר' יהודה: ק"ק הא בברכות (ה"י מ' ע"א) מפרש ר"ח בר פפא ג"כ טעמא דר' יהודה מזה הוא דמברך על כל מין ומין דהתם קאמר הוא גופא דאין הלכה כרבי יתודה והיכי קאמר הכא דהלכה כמותו כיון דחד טעמא הוא וי"ל כיון דעיקר קרא דברוך ד' יום יום כתיב לברך על כל יום מעין המאורע דהיינו לברך להקב"ה שקדשנו במצות השבת או ה"י א"כ ה"י זה ממש כמו ברכת המצות ולכן ילפינן ברכת המצות מיני' גם לדין אבל ברכת המינים זה אינו חזמה כ"כ לברכות היום שאע"ג שהברכות חלוקות מכ"מ כלם אינם רק מצוה אחת לברך ברכת הנתנים ולכן אף שדבי יהודה יליף הכל מיני' מכ"מ י"ל דר"ח ב"פ רק לענין ברכות מצות דמי ממש לברכות היום פסק כותתי' ובהו מתורץ מה שהקשה בפני יחושע בברכות מאי קמ"ל דאין הלכה כר"י פשיטא דידיד ורביים הלכה כרביים דהשתא טובא קמ"ל כיון דהכא פסק כותתי' ואעפ"כ שם לא פסק כן:

שוב זמן רב אחר כתבי זה נדפס ספר בית נתן עם הנוסחאות נגמרא ישנה כ"י הביא שכתוב גם שם בברכות הלכה כר' יהודה ושגם הרמב"ן בליקוטיו הביא הגרסא כן ותימה על הר"ף והגאונים שלא פסקו כותתי' אכן לענ"ד מזה ראי' שגרסו כגרסתנו בברכות דאין הלכה כר"י:

שם ברש"י ד"ה מצות הרבה. לישב בסוכה להניח תפלין: אין להביא ראי' מזה שדעת רש"י דמנחין תפלין בזה"מ ד"ל דרש"י נקט כן למשל אי ס"ל תנא דברייתא כמ"ד שבת וי"ט זמן תפלין הוא או ד"ל דב' חלוקות הם שרש"י נקט למשל מצות שדגלין לבא ביחד כגון לטול לולב לישב בסוכה או להניח תפלין להתעטף בציצית:

לו לומר ועשית את הקרשים עומדים. שהרי הענין שיהו הקרשים עומדים כדרך גדילת העצים. וכבר ביארנוה למעלה.⁸⁵

הלולב מברכין עליו כל שבעת הימים. ואעפ"י שאין נטילתו כל שבעה בגבולין אלא מדברי סופרים. אעפ"י כן מברכין בשאר מצות שמדברי סופרים. וכמו שאמרו⁸⁴ בכולן והיכן צונו מלא תסור. ואעפ"י שאינו דומה לגמרי לשאר דברי סופרים. שהרי זה עיקרו ביום ראשון מן התורה בכל מקום. והיה ראוי לומר שמכיון שבירך עליו כדן תורה לא יחזור ויברך עליו מדברי סופרים. מ"מ יום ראשון לחוד ושאר הימים לחוד. שהרי לילה מפסיק בין שני החיובים. אחר שהלילה אינו זמן לולב. ומברך ביום ראשון מן התורה ובשאר הימים מדברי סופרים. ודוקא בשעת נטילה לילית⁸⁶. אבל נטילת המנהג שאדם נוטלו כל היום כמו שהוכרנו במנהגן של אנשי ירושלים⁸⁷. אף ביום ראשון אינו צריך לברך. אעפ"י שכבר הניחו וחזרו ונטלו. אעפ"י שבתלמוד המערב⁸⁸ נראה היפך הדברים כמו שביארנו. ומעתה אין צריך לומר בסוכה שהיא מן התורה כל שבעה שמברכין עליה כל שבעה. ואעפ"י שאין הפסק בה בין חיוב לחיוב. שהרי אף לילה זמן סוכה. והיה לנו לומר כולהו כחד יומא אריכתא דמי. ומשבירך פעם אחת לא יהא צריך לברך. אינו כן. אלא כל שבעה כמו שיתבאר הטעם בסמוך.

[מו. ע"א] העושה לולב לעצמו. ר"ל שאוגרו ומתקנו מערב יום טוב. לאחר שאגרו ותקנו

83 בפרק הקודם בפירוש המשנה האחת עשרה דיבור המתחיל ר' יוסי. 84 מו. א. 85 ראה תורה אחת כו'. 86 מא. ב. 87 ירושלמי ברכות פ"ג ה"ג כשהוא נוטלו אומר על נטילת לולב ואשר החיינו ומברך בכל שעה ושעה שהוא נוטלו. 88 ראה בראש [ס"ב] ובטור תרסד מחלוקת הפוסקים בזה. ודעת גדולי גרמיישא שאין אומרים זמן ביום שני. וטעמם דממי"ג יצא בזמן שאומר ביום ראשון. דאפילו את"ל דחול הוא. הא אמרינן העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו ושוב אינו מברך בשעת נטילה. וא"כ ה"ג יצא בזמן

מברך שהחיינו. אעפ"י שלא חל עדיין זמן חיובו. הואיל ולצורך חיוב הוא נעשה. נטלו משחל זמן חיובו לצאת בו. מברך על נטילת לולב. ואעפ"י שבירך ביום ראשון מברך עליו כל שבעה. ואינו מברך שהחיינו בשעת נטילתו אף ביום ראשון. הואיל וברכו בשעת עשייתו הא אם לא בירך שהחיינו בשעת עשייתו מברכו בנטילת יום ראשון. אבל לא כל שבעה. ובזמן הזה מברכין אותו אף ביום שני⁸⁸. שהרי תורת ראשון עליו.

וכן העושה סוכה לעצמו מערב יום טוב. אעפ"י שלא חל זמן חיובה עדיין. לאחר שעשאה לעצמו למצותו מברך זמן. נכנס לישב בה. משנכנס זמן חיובה מברך לישב בסוכה. ויש מפרשים⁸⁹ בה קודם שישב. ומשום עובר לעשייתה. ואין צורך בכך. שאף לאחר ישיבתה נמשכת מצותה הרבה. ואין ענין לישב אלא לקבוע ישיבה לשם⁹⁰. כענין ותשבו בקדש⁹¹. ומברך לישב בסוכה כל שבעה כמו שביארנו. ולא עוד אלא אף כל זמן שנכנס לישב בה⁹² אפי' ביום אחד מברך כענין האמור בתפילין. שכל זמן שמניחן מברך עליהן. ר"ל שאם הניחן שחרית ובירך וחלצן. וחזר והניחן מברך עליהן. וכן כל היום. וסוכה כל שבעה הרי היא כתפילין ליום אחד. ויש מפרשיון על מדותיהם לומר שאפי' לא יצא אלא להביא לחם או יין או פירות. כשחזור ונכנס מברך כדרך תפילין. שאפי' חלץ ליכנס לבית הכסא שדעתו להניחם מיד. כשחזור ומניחם חזר ומברך. וכן בצצית. ואין הדברים נראין. שאין יציאה זו חשובה

שבירך אתמול. ע"ש. ועי' משי"כ בזה ההשלמה והמכתם. 89 כ"כ הרמב"ם סוכה פ"ו ה"ב. 90 הראב"ד שם משיג על הרמב"ם. וכי' הטעם כי הישיבה אינה אלא ע"ד אכילה. וכל זמן שאינו אוכל עובר למצוה הוא. 91 דברים ב. מו ועי' רא"ש ס"ג. 92 וכ"כ הרי"ף והרא"ש והטור תרלט והגמ"י שם א"ק ושי"ם. ובשם ר"ת כתבו כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך סוכתו היא האכילה. מברך על האכילה ופוסק כל הדברים אפילו השיגה. ע"ש ובתוס' ר"ח ברכות יא. ב ד"ה שכבר ובתוס' שם. ועי' אף ראב"ה סי' תרמד

הפסק⁹³. ואין זה אלא כטול ברוך⁹⁴. שמאחר שהוא צורך המוציא אינו חוזר ומברך. ודוגמתו בתפילין ממשמשו בהם בכל שעה על הדרך שאמרו⁹⁵ חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה. ואפי' מצאם שמתחילים להשמט והולמן בעצמו שלא ישמטו⁹⁶ אינו צריך לברך. שאין הלכה כדברי האומר כל אימת דמשמשי מברכי. הא כל שיצא לעסקיו או לאיזה ענין חוזר ומברך. אבל שהחיינו אינו מברך כלל אף ביום ראשון. הואיל וברכו בשעת עשייתה. ואם לא ברכו בשעת עשייה מברכו ביום ראשון ושני בקדוש הלילה. שהשני כראשון. ושם אמרו⁹⁷ ברכו בשעת עשייה יחזור ויברך בקדוש מחמת יום טוב. אפשר מאחר שעיקר יום טוב משום סוכה⁹⁸ ונפטר מחמת הסוכה. אינו חוזר וניעור מחמת היום טוב. הא אם לא בירך בשעת עשייה מברכו בקדוש. ואפילו לא אכל בסוכה כגון שירדו גשמים או שהיה חולה מברכו בביתו מחמת יום טוב. וכשיאכל בסוכה מברך זמן מחמת הסוכה אפי' ביום⁹⁹. ואפי' התחיל בה בחולו של מועד.

סוכה שהיתה עשויה ועומדת. אם יכול לחדש בה דבר מברך מיד שהחיינו. שחדושו כעשייתה. ואם לאו לכשיכנס בה מברך שתים לישב בסוכה ושהחיינו. והזכור על מקצת חכמים שהיו מסדרין אותם על כוס הקידוש ולא היו מברכים בשעת עשייה. וכן המנהג.

בתלמוד המערב אמרו באחרון של ברכות¹⁰⁰ העושה סוכה לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה. עשאה לאחר מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה לשמה. נכנס לישב בה מברך לישב בסוכה.

ובמציין שם. 93 המ"ט שם כתב. וראיתי כתוב דדוקא שיצא יציאה נמורה לעשות עניניו ושלא לחזור לאלתר. אבל אם לא יצא אלא לזכור עם חבירו. או להביא דבר לסוכה לצורך שעתו לא הויא יציאה לחיבו בברכה כשיחזור. ודבר נכון הוא. ועי' ראב"ה וציונים שם. ומגיא תרלט ס"ק יז ומ"ב שם ס"ק מ"ז. 94 ברכ' מ. א. 95 שבת יב. א. 96 משמע קצת דמפרש מ"ד כל אימת דמשמשי מברכי. היינו כשיצאו ממקומן להחזיר אותן. וראה ר"ן כב. ב ד"ה וכתבו בתוספות כו'.

העושה לולב לעצמו מברך אקב"ו לעשות לולב. עשאו לאחר מברך אקב"ו לעשות לולב לשמו. כשנטלו מברך על נטילת לולב. כשמניחו אומר שהחיינו. העושה מזוהה לעצמו מברך אקב"ו לעשות מזוהה. עשאה לאחר מברך אקב"ו לעשות לקבוע מזוהה. ואין הלכה כדברים אלו. שהרי אמרו במסכת מנחות פרק תכלת¹⁰⁰ כל מצוה שעשייתה גמר מצותה מברך על עשייתה. כגון מילה. אבל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה. כגון תפילין. אינו מברך על עשייתה. ומעתה ציצית לדעת האומר חובת מנא הרי עשייתה גמר מצותה ומברך על העשייה. אבל לדעת האומר חובת גברא אין מברך על עשייתה. ובברכת שהחיינו מיהא נראה מדברי גדולי המחברים¹⁰¹ שאף העושה לעצמו שופר או מצה או מגילה או ציצית וכיוצא באלו מברך זמן. ואף כדברייתא¹⁰² מצאנוה כן בהדיא בעושה ציצית או תפילין. וגדולי המפרשים¹⁰³ כתבו שלא נאמר כן אלא במצוה שיש בעשייתה קצת הנאה כסוכה ולולב. שיש בהם הרחבת הלב לעושיהן. אבל עשיית מצה ושופר ומגילה אין בעשייתן הנאה. אלא טורח יתר. והדברים רופפים.

מי שהיו לפניו מצות הרבה והוא בא לעשותן כאחת. כגון להתעטף בציצית ולהניח תפילין ולישב בסוכה וליטול לולב. וכיוצא באלו. אינו רשאי לכלול את כולן בברכה אחת. כגון שיאמר אקב"ו על המצות. או על מצות אלו. אלא צריך לברך על כל אחת בפני עצמה. כך דרשו רבותינו ברוך¹⁰⁴ ה' יום יום. בכל יום ויום תן לו מעין ברכתיו. כלומר אם שבת שבת. ואם יו"ט. יו"ט ואם ר"ח ר"ח. כך כל מין¹⁰⁵ ומין תן לו מעין ברכתיו. וכן כל מצוה ומצוה

96 דאה תוד"ה נכנס והשלמה ומכתם. 97 כ"כ אף ההשלמה והמכתם. אבל התוס' כתבו להיפך. כיון דסוכה מחמת חג קאתיא סברא הוא כו' פטור הוא אף בהג'. 98 כ"כ ההשלמה והמכתם. ע"ש ובציונים שם. 99 ירושלמי ברכות פ"ט ה"ג. 100 מנחות מב. ב. וכן דחה את הירושלמי מגמ' זו ההשלמה. ועי' אף במכתם. 101 הרמב"ם ה' ברכות פ"א ה"ט. 102 תוס' ברכות פ"ו ה"טו. 103 הראב"ד. 104 תהלים סח. 105 כ"ה הגי' במכתם ועוד. עי'

6

למה טעות ספרות השנים

למה טעות ספרות השנים

פרק שלישי סוכה

מה בא ר' שמעון להוסיף על דברי ר' ישמעאל... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור...

הוא נטול: על מנת להקטין ער תוכה... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור...

ר"דב"ן קטום הד' פי' דלפילו קטום נמי הד' הוא וכו'... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור...

פרק שלישי סוכה

מה בא ר' שמעון להוסיף על דברי ר' ישמעאל... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור...

הוא נטול: על מנת להקטין ער תוכה... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור...

ר"דב"ן קטום הד' פי' דלפילו קטום נמי הד' הוא וכו'... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור...

פירוש רש"י... א"ל ר' ישמעאל סבר קצוים הדור ור' שמעון סבר קצוים הדור...

10

ירדה וכן נ' יש (עד) שמליך ומעלה ומירד ויש (עה) שמליך ומביא ומעלה ובעי ר"ז הולכה אחת והבאה אחת וכן ב' ובג' בני א"ד הולכה והבאה אחת צריך להוליך ולהביא ב"פ ואח"כ מעלה ומירד ולא אפשר ומסתב' כיון דנענע דרבנן (עו) לקולא אמרינן לחומרא לא אמרי' והמנהג עיקר ומה שאמר נאמן (עו) ראשו לפניו הנבו לאחריו אינו מנהג. דהא אין יוצאין בו (עח) אלא הך נידולתן ועיקר אין בו נענע אלא מליך ומביא מעלה ומירד ושמעתי בשעת הנפילה (עט) שניו כלפי אחרת פנים כנגד פנים וי"ש (פ) וחלב שיהי' בו נ"ס וכדי לנענע בו ולא קאמר שצריך לנענע אלא שצריך שיצא מן ההרס כדי לנענע בו. ופחות מספח אין בו כדי הולכה והבאה שצריך כדי תפיסת יד הון נ' נענעין (פא) בכ"ס שצריך נענע ואם נפלו שלא בשעת החלל מצנעע במפילה בברכה וכן עמא דבר ועל הברכה אמרו רבותא קמאי כגון רב שר שלום ור' עמרם ור' מעדיה ור' נסים. (פב) דחיישינן לדבדב אמי כיון דאגביה נפיק ביה וכי (פג) מייתי חלב לכי בנישתא וכל היכי דבאו שלא בשעת מצוה אי אית ליה ליגוקא מייתי ליה או לא (פד) מהפך ביה אי לא נקום ליה שלא כדרך נדיחתו. ורבינו האי נשאל ע"ז ונראה מדבריו כי עיקר הברכה בשעת הגבוה (פה) וצריך לברך על כל פעם ואם בידך פ"א אין מסוין בידו. בשאר ימים אינו מברך אלא פ"א (פו) בשעת הלל ויותר מצדק לשם מצוה וקודם לכן להדיבוב מצוה הוא דאמרינן מאגביה נפיק ביה (פז) במתבין לצאת אבל נטר כלבו לנפלו לא יצא. דאלת"ה המפלטלל ממקום למקום ה"ז דנפיק ביה (פח) וקיבלו לנענע בשעת ברכה (פס) ומתני' דשירי' כי היכא דלא

ומביא למי שר' רוחות העולם שלו והמשל בשתים הוא משל בר' והמליך לצפון ולדרום ולמזרח ולמערב (סו) דעת חיצוני הוא ומה שאמרו (סז) באחד שחמליכרו למעלה ולמטה ובר' רוחות העולם אינו (סח) אלא במחשבת הלב או בעין וכן מליך ומביא למי שר' רוחות העולם שלו במחשבת הלב הוא שמשל מקצה הארץ ועד קצה ומסתב' הולכה והבאה היא הנענע. דהא אמרינן וכן בלולב וא"צ נענע שרדה ועלין. ובשאלה לרבי' האי מצאתי לכמה נאונים כי הנענע אינו מליך ומביא. ומשמע מדקאמר חלב שיש בו נ"ס כדי לנענע בו כשר. נענע אור צריך דאי הולכה והבאה קבר אפילו פחות משיעור הוה יתראה הנענע. והשיב (ע) מן (ח) אין הברע ברב זה דהא בתנופה מליך ומביא מעלה ומירד. אפר רבא וכן בלולב. ואין תנופה אלא בנענע וזה שאמרו דהא ההוציא מתנועעין לא כן אלא כך ראינו לוקנים ונחזלים שהוליך ראשו לפניו והנבו לאחוריו והר"ד אבן גיאת נתן ראשו לפניו והנבו לאחוריו כחופם את הכפל ומליך ומביא כלפי מזרח ומשוררו לאחוריו כלפי מערב נ"פ ור"ה צריך לנענע בהולכה נ"פ וולתי מליך ומביא. והביא ראיה משם רבינו האי מדגריס' בנמרא דבני מערבא. צריך לנענע נ"פ (עא) על כל דבר ודבר ר' וערא בעי הכין חד והבין חד א"ר הכין והבין חד כלומר הולכה והבאה אחת א"ר הולכה אחת והבאה אחת ולא אפשר ועבר' לחומרא נ' נענע הולכה והבאה בכל אחת ומסתב' (עב) דבר דבר נ' דקא' אינו נוטל (ג) אלא על הולכה והבאה ופי' צריך לנענע נ"פ על כל הדבר הצריך נענע כגון הודו ואנא דהוה מליך ומביא מעלה ומירד ומירד (עג) לא קחשיב דהא אי אפשר להעלאה בלא

נתיבות שמואל (ח) חסר כהן: (ס) כל שז"ל אינו נוטל על הולכה כי ב' ד"ה כדי לנענע רוחות רעות:

פתח הדבר

כ"ל: (סו) דעת חילוני הוא כי דברי רבינו הוצאו ברא"ש כי כ"ז וסני עניינא יע"ש היקוב ועיין בקור סי' תרל"א שהביא דברי רבינו ודברי הרא"ש ועיין בס' המנהיג סי' ל"ה שכל' כדברי הרא"ש ועיין בס' שו"ע ס' ס' י"ד: (סז) בזה שחמליכרו כי ברכות י"ג ב' זשי"ק ח"ב רע"ו ב' ח"ב רכ"ד ח' רע"ב ח': (סח) אלא במחשבת הלב כו' ונ"פ שם הרא"ש בפ"ב דברכות סי' נ' ועי"ש בקוש"ט אר"ה סי' ס"א סע"ו ו' יע"ש היקוב: (ע) מן הירושלמי אין הכרע בדבר כי כ"ל: ועיין בחומ' מנחות ס"ב ח' ד"ה כדי כי ונחום' סוכה שם וברא"ש שם וגם בר"ן ובחי' הריטב"א ח' כ' שהאריך בו ועיין בס' המנהיג סי' ל"ה מה"ש בפ"ב דברכות ס"ה יע"ש היקוב וכמ"ל רבינו בסמוך: (עא) על כל דבר ודבר ומפסם שכלל הולכה והבאה לריך לנענע נ"פ דהיינו שיעשה סוכות והבאה קלרים וכ"ס דעת הר"ן בשם אחרים יע"ש היקוב ועי"ש ברא"ש סוכה וברא"ש ח' ונ"פ בחי' הריטב"א וע"ע בר"ן: (עב) ומירד לא קחשיב כו' ר"ל דלא יקשה לו איך אפ"ל דמוליך חד ומביא חד דל"כ בזה ששולל כו' ומירד חשיב זה למירד וא"כ חשיב ד' והבאה לא בעי רק נ' ומינה מוכח דמוליך ומביא חד חשיב ל' וכן מעלה ומירד חד חשיב לכו וכו' דבעי נ"פ היקוב ע"כ שיעשה ב"פ הולכה והבאה ופ"א מעלה ומירד או איפכא ב' פעמים מעלה ומירד ומה שכלל והבאה ויע"ש בחי' הריטב"א ובר"ן: (עד) שמוליך ומעלה ומירד - אבל הובאה לא עמיד דהא כל חד מינייהו חשיב נחד: (עה) שמוליך ומביא ומעלה - והורדה לא עמיד שזה לא במנין הנענעים והא דקא' חשבו בנמרא לפי שח"א בלא סורדה אבל לא נחשב זה במנין וכ"ל אורח ע"פ: (עו) לקולא אמרינן כו' הובאה זה ברא"ש סי' כ"ז ובקור סי' תרל"א והיה לדעת רבינו ח"א אלא ב' נענעין והרא"ש כ' דבעיקר ל"ו נענעין היינו דככל הו' קלות דהיינו מערב מזרח דרום לנפון מעלה ומטה לכל זד שש תעמיס דהיינו נ' הולכות ונ' הובאות יע"ש ובקור והנה ערה להכריע כדעה זו מזה"ק ח"ב רכ"ח ב' וז"ל ואינו רוא דח"י נענעין דלולב נשים סמרין תלה נענעין לכל סוקרא עכ"ל וכ"ס שם רכ"ה ב' וז"ל לולב דא לדיק דמי לחוס הסדרה דבי' ח"י חולין לקבל ח"י נענעין דלולב ואינו לקבל ח"י ברכאן דלולב לקבל ח"י אחרת דהבו לה' בני אלים לקבל ח"י אחרות דק"ש ונענע נשים סמרין במחשבן ו' תלה נענעין בכל סוקרא אינן ח"י עכ"ל יע"ש היקוב ועי"ש ש"ז ב' אלמא דלא כרבינו ומאי דלא חשיב רק ח"י ולא ל"ו י"ל מקום דמחשיב להולכה ולהובאה חד או י"ל דבעינן דירושלמי אזיל לקולא: והנה בקור מצדד דלדעת רבינו בעיקר לכל זד נ' נענעין יע"ש היקוב ולא משמע כן מדברי רבינו דהא לא בני לשש רוחות אלא לב' רוחות ומעלה ומטה וכמ"ל למעלה חות ס"ו ועיין לקמן אורח פ"א: (עו) ראשו לפניו ונבו כו' הוא דעת הר"ן ויאות שהוצרך למעלה בדברי רבינו אורח ע"ו: (עח) אלא דרך נדילתן כו' כ"ל אורח מ"א: (עט) פניו כלפי הולב פנים כנגד פנים כו'

כ"ל: ועי' בס' עשרי תשובה סי' ל"ב שכן דעתו דיהי' פנים כנגד פנים ופי' הסדרות דהיינו של האדם ושל הלולב יחי' לחוץ יע"ש וכ"ס בספר הפרדס סי' קל"ד ועיין ד"מ סי' תרל"א אורח ד' יע"ש היקוב ועי' מ"א סי' ה"ל ס"ק ח' ופ"א סוף סי' תרל"ב בשם הסולתת יעקב יע"ש היקוב (א) קשה לפענ"ל לעבור על דעת סק' רבותא שהבאחי: (ב) ונ"ל שיהי' בו כו' דמהו מייחי סר"ן ובחי' ריטב"א שצריך לכססם העליון ולא די כהולכה ובהובאה לחוד יע"ש אבל רבינו מייחי מזה איפכא דהא ח"י לריך לכססם העליון הול"ל ולנענע בו אלא מדאמר כדי לנענע בו מצדד דא"ל לנענע מתם רק שיבאו בו שיעורי כדי לנענע: (פא) בכ"מ שצריך נענע כו'. כיון ובא"ה שצריך לנענע בכל מקום נ"פ זה ראי' ברורא למ"א למעלה בלוח ע"ז דא"ל לנענע רק נ"פ ולא יותר ודלא כדעת הקור ולדעת הקור ל"ל דה"ק דככל רוח שמנענע לריך נ"פ אבל אין זה במשעו ויותר ל"ל לומר דמחלסה הביא הקור דעת רבינו דלחבר' דהביא דירושלמי פסק רבינו לקולא דהלכה והובאה חשבו למירד וא"כ הביא יתר דברי רבינו שסיקל דא"ל רק הולכה והובאה ומעלה. והסכר"ש פליגי עליו יע"ש היקוב ונמלא שדפדפו מכוונים למע"ל בני אדם והבן: (פב) ור' נסים דחיישינן ליה דלאחר כיון דאנבסיס נפק ב' כ"ל: עיין סוכה מ"ב ח' פסחים ז' ב': (פג) מייחי לולב לבי כנישתא וכל היכא כו'. ר"ל דבענע שצריך מיפק למטה מצדד או וטקלו אבל כי לריך לאחוריו לבי כנישתא מתי יבדק עליו אם קודם שנקלו הא' אין נטקלו דא' למטה ולאח"כ ח"כ לאו עובר לעשייתו הוא לכן לייחי ל' ע"י יוקא ועיין בס' הפרדס סי' קל"ד יע"ש היקוב: (פד) מהפך ב' ונקוס ל' שלל כדרך נידולתו כ"ל: עי"ש מ"ב ח' ונחום' סוכה ל"ס ח' וברא"ש שם סי' ל"ג וברא"ז סי' א"ג ועיין ש"ת סי' ל"ב וסי' ע' ובס' הפרדס שם: (פה) ולריך לברך על כל פעם כו'. עיין מה"ש בריש ה' ד' מיניס אורח י"א. ומש"כ דהא בירך פ"א אין מתחין בידו. ר"ל אם עשה כדעת רבינו שלל לברך כ"א פ"א ביום אין מוחין בידו. והא דחילק בין יוס' ח' לשאר הימים קעמו פסוק דיוס' ח' הוא דאורייתא מש"כ בשאר ימים דאיט אלא מדרבנן ויס מחלוקת בש"מ מ"ה ב' מ"ז ח' או מצדדיו עליו כלל בכל שבעה לכן די בברכה ח' ליוס: (פו) בשעת הלל ויותר מחכוין כו'. ר"ל דטקן יותר לברך בשעת הלל אף דסי' בידו קודם לכן נ"כ כמו שגנו אגשי ירושלים דהולך לביהכ"ס ולולבו בידו כו' מ"מ לא מתבין או לשם מלוה כ"א לחיבוב מלוה לכן יותר ראוי לברך בשעת הלל כי אז מתכוין לשם מלוה: (פז) במתכוין ללחא כו' עיין בחומ' ס' ל"ס ח' יע"ש היקוב וברא"ש סי' ל"ג שם: (פח) וקיבלו לנענע בשעת ברכה כו'. נראה דהוא הכל מדברי רב סר' ועיין לפי' אורח פ"א: (פס) ומתני' דשירי' כו'. ר"ל וכל דלא חשיב במתניתין לריך לנענע בשעת ברכה וכמו שהרינו החומ' שם ל"ז ב' בזה וכמ"ל למעלה בלוח ס"ו ע"ז ח' כמו ששירר המתניתין דר"ה תקיפות דמיוסב ולא קחשיב רק תקיפות שעל סדר החלסה יע"ש ברי' ל"ג ב' יע"ש: ונקיילת

לכרך משום חיבת התורה אעפ"י שכיון בצרכי חזירו ואעפ"י שכבר בירך בבוקר לפני ק"ש וה"ז אמרו גבי תפילין רבין דבי ר' אשי כל חימת דמנתי מברכי והאבהה ומיבת המזנה גורם כל זה וכן לגבי סוכה כל חימת דעיייל וייתב בריך וכן לולב אעפ"י שלא בפעם ראשונה מידי חובת מזנה הציבין המזנות בכל שנה לכרך עליו לפניו ולאחריו עכ"ל וי' מדבריו דהגמול לולב שנית אף בו ביום חשבו מזנה ולריך לכרך וכן בירושלמי בלולב הגזול ה"ד אי' ומכרך עליו כל שעה שהוא נוטלו והכוונה כפשוטו אפי' בו ביום ודלא כק"ט שם וכן בס' תניא רבתי ס"י פ"ה עניין אחרון בשם רב האי גאון דכל פטם שמנצוהו מכרך עשיה וי"ל דזהו הפלוגתא להלן אי' למזנות איתקלא או לכולי' יומא והיינו דפליגי אי' יש נטילתו באתרו יום מזנה עוד אחרי שכבר נטלו פעם אחת ובחידושי הארמית בזה וע' לעיל מ"ב אי' הא מדאגבהי נפק ב' כו' וי"ל דכיון דאחרי הפעם האי' אינו חובה עוד ע"כ אפי' דאם נטל הוי מזנה מי' לא חשבו טרוד ואינו נפטר מטעם טעה בדבר מזנה ובפשיטות י"ל דמזנה שאינה חובה לא חשיבה לפטור טעה בו אולם בירושלמי בלולב הגזול היא אי' ר' יוסי לא מן הדא כו' עשיה דמונת דמפרש בלמת טעמא דר' יוסי משום דהחזי' כל היום היא מזנה ופוטרתו עשיה וע' תוס' ר"ה מ"ז ב' ד"ה ותוקעים דמוכת מדבריהם דאין בנטילת לולב שנית בו ביום מזנה מדאצטרך להו למימר דלית ב' משום כל חוסף וכמוכן וע"ע תוס' לעיל מ"ה ב' סדיה אחד דכ' אין עיקר מזונו כו' ומבטע דמזנה מיהא איכא וע' לעיל מ"א ב' בגמ' ובכ"י ד"ה הכא עשיה וע' קיטור פסקי הרא"ש פ' לולב הגזול ס"י ל"ב:

ש"ס אם יכול לתקן בה דבר, י"ב בבה"ג ה' סוכה איחא כגון למיכתבה ולממך בה בסהרקי:

ש"ס היו לפני מזנה הרבה אומר ברוך הקב"ו על המזנה ר"ח מכרך עכ"ל, י"ב דוגמתו פלוגתא בירושלמי דמאי פ"ה ה"ב וע"ע שבות אלה על המזנה:

ש"ס ב' ואן דלית ב' תרי יומי ה"ב עבדי, י"ב כלי זה לקמן ג"ה אי' תניית ד' ב':

מ"ז א' והלכתא מיתב יתביק, י"ב ע' ס' הפרדס לרש"י ה' סוכה ס"י קפ"ט:

ש"ס תורה מיתב כ' בסוכתו עריבה עליו, י"ב לי' בירושלמי הובא בתוס' פסחים ק' ב' ד"ה ידי קידוש וע' מהרי"ל ר"ה ה' סוכה וי"ל דרש מהרי"ל סג"ל לזה הקב"ה לעשות סוכת בתרבי' ולא בניסן אפי' דכתי' כי בסכות הובחתי וגו' בהולאי איהם מארץ מצרים משום דאם עושין בניסן לא הוי הוכיח המזנה כל כך דמאן דרואה יושב אז בסוכה יאמר עריבה סוכה עליו דיומת החמה נכנסים אבל בתשרי נכנסים ימות הגשמים וכולם נכנסים לבתיהם וישראל הם קובעים דירתם בסוכה ודאי לעשות לזון אביהם שבשמים עכ"ל והוא לכאורה דלא כניל ד"ה שבמ"ע פעמים בסוכתו עריבה עליו וע' ר"ה ז' ב' רש"י ד"ה קיטרי דגם ניסן חשבו ימות הגשמים ע"ש וע' שבת מ"ז ב' דמשמע י"ב קלת דניסן ומשירי ניסן ב' דאיכא חמה ואיכא גשמים כו' ע"ש וע"ע ז"מ ק"ו ב' ורש"י שם ד"ה קיטרי וע' כריתות כ"ג אי' דיוה"כ כבר נקרא ימות הגשמים:

מ"ח א' הנישו לשער המים תקצו כו', י"ב ע' רוקח ס"י רכ"א מב"ש ולא היו שואבין מים בכלי שיר ובשירים כ"א בהושענא רבה כו' עכ"ל וע"ע דאין זכר כאן ולא בכלי' סוגין דניסוך המים אפי' שם הוספת בענין שאיבתו בהושענא רבה יותר על שאר המים ואולי אין כוונתו על שאיבת מים דניסוך כ"א כוונתו שיה' מנהג לשאוב מים בעלמא בכלי שיר ובשירים בהורד האיל ובז חתימת הדין על המים ע"ש ברוקח ואם כי גם בזה לא ידעתי מקורו מנא לי' הא':

ש"ס אלא שהיו משחרין פניהם מפני היום, י"ב לפי שהיו מנסכין יין אדום, רוקח ה' פסח ס"י רפ"ג ומה שהשחיר הוא כהך דאמר' בעלמא האי שחור אדום הוא אלא שלקה:

ש"ס רש"י ד"ה לביבות לילי יו"ט האחרון כ' וכיון דאיתרבי לילי יו"ט האחרון שהוא טפל ק"ו היום שהוא עיקר כו', ע"י מהר"ב ד"ש פרקין וע' שו"ת שבות יעקב ת"ג ס"י ל"ג:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס רש"י ד"ה הא לן כ' לפי שרריך לישב בה מחה, י"ב שמתמי משאנים בני תורה שחולין בדברי רש"י אלה מנהגם גרוע שלא לאכול ליל שמי' בסוכה רק ביומו והוא צורות דמחר ינו כל יום מחה וגם לילו בכלל ואך ראיתי חידוש כזה בשו"ת רא"ש כלל י"ב אות א' לענין נודר שלא לאכול לחם ביום פלוני א' למחרתו דכ' שם על הלילה שביניהם דאסורה רק מטעם דהואיל איתיל דגרו לא פקע עד עבור זמנו עשיה וי"ל לפעם זה יפוק ל"י דלמחרתו היינו כל יום מחרתו וגם לילו בכלל ואולי י"ל בני אדם אינו ע"כ ע"כ רש"י כאן פשוט הכוונה על כל זעמלי של מחה ומכרתי דכ"ה דרש"י הרא"ש הוא גם בירושלמי י' פ"ח ה"ב על המשנה שאלה היום ושכרה למחר ע"ש דבטי לה שבנתיים מהו כו' עשיה ומשמע דמאד הלשון עלמו אין י"לה שבנתיים לא בכלל אומרו היום ולא בכלל אומרו למחר וע"ע ירושלמי נדרים פ' קונס י"ן היא עשיה:

ש"ס ריפתא לא ליבעט ביטו: ומה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא חמרה תורה הלעט לכח דלא לימא קמי מאן דלא ידע הכי עבדי והכי עבדי לאשתבוחי בנפש' דברים שדרכן לעשות בלעטא עכ"ל, לי' השאלות פ' בראשית [אגב שוטפא לינתי זה המובא ברש"י כאן]:

ש"ס מאי דכתי' כו' ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד כו', י"ב ע' סנהדרין ק"ו ב' מאי דכתי' מה תתהלל ברעה הגבור חסד קל כל היום אמר לו הקב"ה לדואג לא גבור בתורה אמה מה תתהלל ברעה לא חסד קל נטוי עליך כל היום וברש"י לא חסד תורה עליך, לא חכס בתורה אמה דכתי' והורת חסד על לשונה עכ"ל וא"כ הרי הית' תורתו של דואג תורה לשמה כדאמר כאן דתורת חסד היא תורה לשמה ואילו שם להלן אמר אין תורתו של דואג אלא משפה ולחון וק' לומר על תורה לשמה דהיא משפה ולחון ואולי הכוונה שלא ה' לומר בהעמקה רק בעיון קל ועכ"ז זה הלימוד בעיון קל ה' לומר לשמה לקיים מצות ת"ת וגם י"ל דק' דסנהדרין ס"ל דאיכא דאמרי דכאן דמוכח ללמדה זו היא תורה של חסד כו' וי"ל עוד דאופן אחר יאין להאריך:

ג' ב' ומאן דפסיל סבר אין דנין אפשר משא"ל, י"ב היינו דרבי ס"ל אין דנין כו' וכן מצינו ג"כ לרבי במנחת ע"ה אי' ע"ש ברש"י ד"ה א"ר שמואל דכ' אמר לך רבי שאני התם בתורה דלא אפשר כו' אבל מנחת ומרששת שאין בהן חלות ג"כ דאפשר לבוללן חלות נבללן חלות עכ"ל והיינו ג"כ דס"ל לרבי דאין ללמוד מנחת ומרששת מלחמי תורה לענין לבוללן סולת ולא חלות משום דאין דנין אפשר משא"ל עשיה וכן:

ג"א א' תיקון גדול, י"ב ע' תוס' שבוטות מ"ה אי' ד"ר גדולות:

ש"ס מנורה של זהב היו שם כו', י"ב במהרי"ל ה' סוכה וי"ל נכאל למהרי"ל סג"ל ת"ש סכות דאומר שמחתו יותר משאר רגלים ואמר דהית' בה שמחה יתיר' שמדליקין ד' מנורות שהיו מאירין בכל ירושלים עכ"ל וי' דוודאי ה' כוונת דבריו ע"ד הסוד דאם ע"ד הפשט מדוע לא אמר דיש בו שמחה יתיר' הולוב דענינו שמה כמבואר לעיל מ"ז אי' דקרא דושמתכם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים היינו בלולב ובמהרי"ל שם ר"ב ה' סוכה מבואר דגם הסוכה הוא משום שמחה ע"ש [וזה לע"ק דא"כ מדוע חויב הסוכה בלילה ראשונה יותר מאח"כ כדלעיל כ"ז אי' והרי לענין שמחה הוא להיפך דלילה ראשונה אין חויב שמחה כדלעיל מ"ח אי' וגם לשון דייקא משמע ד' מנורות דייקא ומה שה' מאירין בכל ירושלים דייקא משמע ד' דאין כוונתו ע"ד הפשט והנה מ"ש ז"ל ד' מנורות לע"ק מגיל דבמשנה כאן לא נאמר מספר למנורות ולענין היות גם סוכה ענינו שמחה ע"ש בכלכו ס"י ע"כ כ"י וי"ל אך הראב"ד ז"ל כ' דכל מזנה שיש בה הנאה כגון סוכה שמחייב לבו וכן לולב מכרך בעשייתה (שהחיינו) כו' עכ"ל ע"ש ומשמע ג"כ דסוכה היא שמחה דשמחה היא הרחבת הלב:

ש"ס והסודרין בידו כו' הלה מנף בסודר, י"ב כלי זה סנהדרין מ"ב ב' במשנה וע"ע לי' ומיפין בסודרין בימא ס"ח ב' במשנה:

ש"ס ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, י"ב כלי זה כתובות ק"א ב':

ש"ס משום דעבדי אהאי קרא לא חוספון לשבו וגו', י"ב ע' שו"ת חיים סג"ל ס"י ל"א אות ב' ג' ד':

ג"ב א' שבעה שמות יש לו ליהודי כו', י"ב ע' רש"י סנהדרין ל"ח אי' ד"ה מן הגזר דלפ"י ה"ב ש"י שם נקרא היהודי במקרא ל"י י"ע שלא הובא כאן השם הזה:

ש"ס אל תיקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך, י"ב דוגמתו צ"ק ו' ב' אל תקרי ישלמה אלא ישלימנה:

ש"ס כל הגדול כו', י"ב ע' שו"ת מהרי"ל מ"ק ס"ו ו':

ש"ס ב' ואלמלא הקב"ה שעזר לו אינו יכול לו, י"ב כלי זה י"ב ע"ה א':

ג"ג א' משם לתפלה, י"ב ע' שו"ת משב"ץ ח"ב ס"י קפ"א:

ש"ס שבוטות שלא אישן ג' ימים כו', י"ב משמע בפשיטות דאי' להיות ער ג' ימים רגופים רק פחות משהו וע' ק"ע בירושלמי יומא פ"ב היא אהך דאפי' עסק בעבודה כל ג' כו' דכ' דרק יותר מג' היא אלא להיות ער אבל ג' מלוממות אפשר עשיה והנה מ"ש כאן זמן ג' ימים היינו בשינה אבל באכילה כ' הרמב"ם בה' שבוטות ז' ימים וע' שו"ת הרדב"ז ח"א ס"י ג' בענין השלכת קיסם להחיר פת עכ"ל דכ' דבני מערב אומרים דקיסם זה לא מעלה ולא מוריד אח"כ התענה ג' ימים מותר משום חיי נפש עכ"ל וי"ל דנהי דיוכלין לחיות ג' ימים בלי אכילה מי' הוא דבר קשה וחשוב חיי נפש דהא ביור"כ לא גזרו להשתנות ב' ימים משום ספיקא דיומא מפני שהוא דבר קשה ואין רוב ליבור יכולין לעמוד בה:

ש"ס אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למיכתב שם כו', י"ב ק"ק אמאי לא פשטו ממהה שפשה כן שכתב שם והשליכו לנילוס להעלות את ארונו של יוסף כמבואר ברש"י סנהדרין ק"ג ב' ד"ה זה פסלו של מיכה ואם כ"י לקיים נזוואת יוסף הותר לו זה ל"ש משום פ"ג דעולם כולו ואולי קודם מית שאני דה"י להס דיו דני מה דרמי אפי' חזיר י"ל א"י המזכיר

שאלות ותשובות הרמב"ם מהלך אהרן

העמק יתרו שאלת נג שאלה שמג

אם לא למד וקורא פי שבע כ"ז מקיים כב מצוה עכ"ה. **7** הראה לי דאפי' לדעב זו דיוולאים מכ"ה בעסקו א', מכ"ה כל שקבע בדעתו לגמור בלאוהו פעם כרי הכל מצוה מכ"ה וכ"כ בלמ"ה בשם ס' קריה ספר, ע' בפ"ג מבי ק"ש, וכמשי"כ כ"רין לענין מצוה סוכה דאפי' שיולא בשני דפנות וטפס, מכ"ה אם רוצה לעשות ד' דפנות בנ"ה קבע בכל בדי"ה ואסוריה כולם בנבואה, ועי' מש"כ בפי' שלה ס' כיצ' אות ב' סמוכין לדבר וברי כו' דומה למצוה חגיגה כדאי בחגיגה ד' ח' ב' ש"ס כפרית עשר בכתובה לחגיגתו כו' וכ"כ אם קובע כל כפרה או כמה פרשיות לקרא כאלה נעשו כולם ד"ה, ועכשיו שקבעו חכמים ג' פרשיות נעשו כולם מכ"ה, ושפיר אי' בברכות ד' י"ד ק"ז ק"ש דאורייתא פוסק דע"כ על כל כפרה קאי דנפסוק ראשון אסור להפסיק כידוע וכו' י"ט א' שקיל וטרי אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה און אבל פרק א' או פסוק א' לא ורשינכו קברו את כמת וזמרו אם יכולים להתחיל אפי' פרק א' או פסוק א', ולכאורכ תמוכ ממ"נ אי' פסוק א' סני מכ"ה היאך ס"ד דנשיגין דוקא לגמור את כולה, ואי כולן מכ"ה היאך מסוק דסני בעסקו א'. וגם בא"ך אפשר לומר דפרשה לניה ג"כ מכ"ה ואינה אלא משוכ' יליחא מגריס, שכו' מצוה בפ"ה אלא ודאי כמשי"כ דשיקרי' מכ"ה סני בעסקו א' ונאזכר פסוק שירלכ, וכשקבעו חכמים ג' פרשיות נעשו ככל מכ"ה, וזכי מצוה קריאה, ומשי"כ ס"ד דאפי' בשעה כדחק א"ה לעשות חלי מצוה שכרי קבעו עלינו מצוה קריאה דוקא בגי' פרשיות ומסיק דלא קבעו על שעה כדחק ונשאר על ד"ה דנאזכר פסוק שיכא ויאל, ומכשי"כ אי' נימא כדון אם התחילו פסוק א' וגומרין כולו כמשי"כ כמ"ה בשם כצ"י, וכ"כ לשון חכ"ה שער ככולאה, מתחילין וגומרין קודם כשורה, לפ"ז ניחא דנשיטות דכתחלה מיקרי מה שיוולאים אי' לא קבעו, וכשכתחילו מתחילים לגמור כולו כקבועות חז"ל, וצרכות ד' מ"ו א' שקיל וטרי בש"ס אם כטוב וכמטיב מדאורייתא, מבואר דג' ברכות ודאי מכ"ה, וכ"כ כהו ביד חכמים כו', וכבר כ' כצ"י ס' קלי' שלא משמע הכי דמה כרמזים אלא מכ"ה אינו אלא ברכה אחת, וכי כצ"י דאפי' דדריש לכו בגמרא, אסתמכות בעלמא ויכ"ו, כסבור מן כצ"י שכתו' למדו שבוא' מדאורייתא מדרשות אלו זכ' נראה דוחק שכרי גם בלשונ' אסתמכי' אקראי, וגם בכתוב וכתובי' יש מחלוקת בדרשא וגם כהו' אומרים לפעמים על דרשות חז"ל שכן אסתמכתא, אבל קשה לכתו' כה דד' מ"ן כניל, דקרי לגי' ברכות מדאורייתא, אבל למשי"כ ניחא, דודאי מכ"ה יולאים בצרכה אחת, מיכ"ו אחר שקנו ג' ברכות, ככל בכלל וברכה ניכ"ו ונעשו כולם מדאורייתא, ומכ"ה בפועלים לא תקנו מהחלה אלא שחיס וכמשי"כ בק"ש בכלכין אכ"ה, אבל כטוב וכמטיב אינו בכלל ברכות כלל, ומתחלה קבעו לכו"ה בברכה כסכו"ן ובמלות דשיקרו מדרבנן, ויש לכוסוף ע"ז שכרי כל שלא אמר בניה והורכ לא יאל י"ה, ואי"כ היאך קבעו לדברים אלו בשני שאינו אלא מדרבנן, אלא כמשי"כ דאחר שקבעו נעשו מכ"ה, ויש לדמות דזכ' ג"כ כו' מדרבנן, וכי"כ כחבתי שאי' נ"ד אוח כ"ג לענין כוככ' דשנת וי"ט ע"ש, ועי' נ"ך

ספ"ה דאסמכו על קרא וימן לכם ארלות גוים וגו' בעבור ישמרו שקיו וגו'. אבל עכ"פ כו' כלל גדול ומחייב צ"כ כה שכתבו בגאונים לכוסוף על התקיעות שקבעו חז"ל בגמרא, ולכאורכ כרי שבות כו' לתקוע שלא ליימ' אפי' ברכ"ש כמשי"כ כר"ש' צמ"י רכ"ש פ"ד ס' י"ה, אלא כל שדעתהינו לתקוע לא נגמר במלכה, ומיקרי ככל דאורייתא, ולא נלכנו לסדרת כהו' שם ד' י"ז ב' ד"ה ותוקע, שאין בעשית המלכה ב' פעמים משום ב"ה, אלא אם כבר נגמר המלכה ואין צדעתו לכוסוף, ושוב אין צו' שום מלכה, מכ"ה אסור ב"ה ליכא, וגם זה אינו אלא משום כו'אל דלא נגמר המלכה ונמשכ' המלכה כמו שירלכ משום כ"י אפי' נגמר און צו' משום כל חוסוף אבל במקום דאסור לכוסוף ולהמשך צמטש בעטם ראשון, כמוסוף עובר משום ב"ה ג"כ כמבואר ברי"ף ברכות פ"ג דלכ"י אסור להחפלא ב"ה משום דכ"ו כמקריב ב' המידות ועובר על ב"ה, וכי"ו משום דכל"ז ג"כ אי"ה להקריב שני המידות, דלחד אמר רחמנא ולא שניס כדאי' זכחים ד' י"ב לכ"י איכא משום ב"ה ג"כ, כה מיכא כ"ז שנמשך במלכה בעטם ראשון מיקרי דאורייתא, ועוד כ' ראי' לשיקר כדון מדהן במעילכ פ"ג ערבב לא נכנין ונ"מ ראב"ז אי' נותנין כזקנים בלולביכס, ופי' כרמזים וכמפרש משום מצוה לאו ליכנות ויהנו, וכי אפשר דרק בשעה לקיחה כר"שוכ' נחנו ואח"כ כסירו, אלא ככל מצוה, ומכ' שפסק כרמזים דלא כראב"ז משום שחא יעכה או יטול אחר שיניה ויסיה דעהו, כמו במקוב בימות קי"ן, וכן בחגיגה ב' ח' דאפי' כפרית עשר בכתובה להגיגה קרב ביו"ט, וגם מיקרי נ"י, ומכ"ה פרש"י שם ד' ח' אי' בדי"ה חזקיה כו' כבר יאל ידו חוככ' בראשונה מן כחולין, כיינו שאין חוב' אלא א', ובפי' אי' בירר שם פ"ה וכו' צו' צו' חגיגה ד' ח' ב' ארש"ה ארי' לעולם כו' מוסוף וכו'ך ודוחה י"ט עד שיאמר שוב אינו מוסוף, וכ"ז נכלל בב"ה דהן אלו דברים שאין לכם שיפור כו' וכראיון, דמשמעו גם בראיה פנים בעזרה, דכ"ז שרובכ ליכנס כ"ז מצוה כדאי' בחגיגה ד' ח', וכ"כ כלמ"ס, אלא שנקוט כהנה ציודו וכראיון, כדי לכלל עוד שו' בקרבן ג"כ, וכי"ו דאי' בירו' סוכה פ"ג לולב ביו"ט שחל בשנת [ובדרכי משכ' ומנן אצרכס כו' חגיגה משמע דמפרשי אפילו בחול, וכנראה עיקר כמו שכתבתי, וכן כתב כנ"ה סימן חגיגה ב"טסח כהוספתה סוף פרק ב' דסוכה] נושא כפיו וקורא בחורכ' נוחו לחצירו כינוח' בארץ אסור לטלטלו, משום מוקלכ' דאיכא בלולב בשעת כפירה רש"י וכו' ר"פ לולב וערבב ד"ה אמאי טלטול בעלמא כו' דמכ"ה מוקלכ' כו', ולא דמי ללולב ביו"ט דאי' בסוכה ד' מ"ה ב' קורא בחורכ' ונושא אי' מניחו פ"ג קרקע, כולך לבקר חוליס לולבו בידו, וכי"ו מ"ס דרי"ט של סבות עיקר מלתו בלולב, וכ"ו לולב צו' מצוה י"ט, משא"כ קדושת שבת בראשית שאין לולב צו' מצוה אלא משום שחל בסכות. כה מיכא קשב אחר שמוקלכ' כו', היאך מותר לטלטלו יותר מן כהי"ו, ויכא מחויב להניחו היכ' כמשי"כ מכרי"ל כסכין של מילכ וכסכיס כגרי"ה ז"ל ביר"ד ס' רס"ו, אלא משום דכ"ז שאוח בלולב

בלולג כיו מלוב דאורייתא כמש"כ, אלא דמכ"מ ח"א ומכ"מ אסור להשתמש בהם בשבחה, וא"כ ע"כ עשה דומם לברך אז אבדיו, שכרי מכ"מ יכול להניחו וכבר נפק ב"י י"ט וכו' וכו' שכתב שגרי"א סולק שם עפ"י קושיי המג"א ^{ע"פ} כיאך מטלטל כלולג יותר מן החיוב, הרי אין עשה דומם שבו"מ ס"י רס"ו ס"י"ג משנה דף ל"ב לענין שופר, אלא שאלה כפי החובב ולא יותר, כמו ציבוס שאין ביהר ופפ"י תוספתא דאשכ זורקת כסחילכ מידכ צקבלת שבה, ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ורבי אינו מוכה כ"כ כמצואר בתור ודעתו דמוקלכ גמור לא מכני יוחנן אמר אפילו ספק התפלל ספק לא יצמח פ"ג, אלא ע"כ דאין צמכ שכהל לטלטל כביתר

ש"כס מותר לטלטלו גם אחר שנגמר ביהר כמצואר באר"ס שם צביר"ד ס"י רס"ו צ"י, ולי העני נראה עיקר כדעת הרמ"א וכו"ס מרבינו ירוסם. ורא"י ממעט סוכה ספ"ג מקבלת אשכ מיד צמכ ומיד צמלכ ומחזירתו למיס בשבת, וידוע דכלולג כו"ס מוקלכ כמצואר צ"י רפ"ד מכדי מוקלכ כו"ס, וא"כ כיון שנתן לאשכ דומם להניחו צארץ שבעל המלוב ודומם לכ"א דליחא צירושלמי חגיגה וכוצא בתור שם עד שיאמר אין צדעתו לכוס"ף, וא"כ הרי כו"ס צמלמו מחויב לזרוק מידו וא"כ בא"ך נותן לאשתו, אלא ודאי כו"ס צמלמו רשאי כ"י שכלולג צידו וכהל לאחור כביתר שוב אפי' נגמר המלוב ח"ל לזרוק מידו, וכיון שכוא רשאי לטלטלו ממילא רשאי למסור לאשתו ג"כ, אבל משכנימו מידו על בארץ, שוב אסור לטלטלו. הרי מצואר כרי"י וד"מ ולא כהגרי"א ז"ל. חיברא ע"ד הקוש"א שפקס משופר ופהילכ, נראה דלק"מ דאפילו כלי שמלאכה לאיסור דלכ"ט א"ס החחיל כביתר רשאי לטלטלו, מכ"מ א"ס החל צע"ס, לא מיקרי החל כביתר כלל. ויש ראי' לזכ ממעט שבה פ"א לא ילא כה"ט צמחמו סמוך להשיכ, למש"כ כהעמק דבר פ' אמור כ"ג ג' כהר"ד. וכני מוכה עוד מדאי צירושלמי כנ"ל קרא צמורכ ונשא כפיו מוסר להצירו, הרי דהצירו רשאי לטלטלו, וגם כו"ס נוטלו א"כ ממנו. ולא עוד אלא אפי' למ"ד דמוקלכ מכ"ס אסור ובלאו לא תעשה כל מלאכה וכדאי צ"י א"ט, מ"מ אינו אסור אלא החחיל כלקוס"ס. וכני איהא צירושלמי שם ספ"ג דסוכה, חזריא אמרין דצרי ר' יוסי שמ"ע דומם למזוח ל"ת. פי' דס"ל דמוסך צמלוב אינו פטור אלא צשיהנה לידחות, כמו צכ"א דרי"א דמילכ דיש הינוק בן שמשכ בשבת, וא"כ קשה אמאי פטור צמכ שכו"ליו צרשות, כ"א לא ניתן לדחות, אלא עשה דלולג דומם ל"ת וס"ל דמוקלכ מכ"ס ואזכרת"י מלי"ת כל מלאכה, וכיון שניתן לדחות צמלולג פטור גם על כו"לכ. א"ל ר' יוסי לא מן כד"א אלא מן כד"א. פי' מ"ל יוסי אין ראי' דיש צמלולג כלולג ל"ת דמוקלכ, דאפשר דכלולג אין איסור כנאכ וא"כ אינו מוקלכ שכרי ראוי כו"ס לולג לכמכ דצרי"ס, אחרוג לאכילכ כד"ס לרית ערצכ להניף לחולה, ומכ"מ ס"ל לר' יוסי דשכ"א וכו"ליו בשבת פטור שכרי גם צמלכ ס"ל לר' יוסי דפטור כדאיחא לכלן. אבל מן כד"א ראי' דעשה דלולג דומם ל"ת דשבת צמקוס שאין כרת, מדתני כך ה"י כמנכג צירושלים אד"ס כולך לציכ"י ולולג צידו כ"י עד הניחו צארץ אסור לטלטלו, א"י אצין זאת אומרת שכוא אסור כני"י. הרי דאסור כני"י ויש צו משום מוקלכ וא"כ בא"ך ניטל צשבה ש"מ דעשה דומם ל"ת. ומפרש תני מטלטלין ע"י צשמיס לכרי"ס כ"י פ"י דלא תימא דמש"כ כו"ס מוקלכ משום דכד"ס וערצכ אין צכ"ס ששמי"ס וכרי"י כע"ל"ס ואצני"ס, מש"כ כני"י דאי"ס כע"ל"ס ואצני"ס, ומצמ"י

15

אסרה תורה לכן לגבי שבת גם דיו ע"ג סיקרא חשיב כתב וד"ק :

אך יש להעיר על דברי הר"ן הג"ל דשבת חייב גם בחק טובת משום דמלאכה מחשבת אסרה תורה וכ"כ המרדכי פ"ב דגיטין וק' לי דא"כ מה פריך בגיטין (כ'). אהא דאמרי' וכתב ולא חקק ומוקמינן לה בחק טובות ופריך מהא דתנא' לא ה"י כתבו שוקט אלא בולט כריגרי זהב והא דתנא' זהב טובות הן ובלין כתי' מכתב פתוחי תומס עיי"ש וק' כיון דבשבת גם חק טובות חשיב כתב משום דמלאכה מחשבת אסרה תורה ומלאכה מחשבת דשבת משמכן גמרינן כמ"ש רש"י במגילה (יוד.): וא"כ מלאכה המשכן שנכתב בהם מחשבת כש"כ דחשיב בהם גם חק טובות כתב :

והנה הר"ן בסוף הטובה כ' העטם משום דגם מוחק ע"מ לכתוב חייב בשבת וחק טובות לא גרע ממוחק ע"מ לכתוב עיי"ש לפ"ז ה"י מקום לומר דחייבו משום מוחק הוא לא משום כותב אך זה דוחק, גם במרדכי פ"ב דגיטין לא הזכיר כלל עטם זה רק כיון דמלאכה מחשבת אסרה תורה במחשבה תלוין מלאכות דשבת וכיון שמתכוון לפשות אומיות אין קפידא בזה ע"ג שגשגה וכו' עיי"ש וזה דומה לדברי הג"ס ב"ק (ס'). לענין זורה ורוח מסייעת דמלאכה מחשבת אסרה תורה אף דהוי גרמא וא"כ ה"ה גלין דתנא' ב"י מלאכה מחשבת וד"ע :

ורכאו עלה בדעתה לייבש שד החילוק בין גט לשבת דלכאורה קשה כיון דחזין דל"ל ש"י הכתבים דומים ל"ה כתב השני כתב כמו דיו ע"ג דיו וסיקרא ע"ג סיקרא רק כשיש חילוק ביניהם אז חשיב כתב [כענין זה דעת יראים וס"מ"ג שהביא הקור סי' ט"ח דאע"ג דאין ביטול אחר ביטול יש ביטול אחר אפי"ו או גלי"ן והר"ן כ' צדדים (כ"ב). דלרבנן דר"י דס"ל מין במיט בטל הטעם משום דאולינן בחר איכות, וכיון דבאיכות אין שוין, זה איסור זה היתר. אף דבטלס הם מין א', חשיב איט מינו עיי"ש, וא"כ כ"ד דב"י ע"ג סיקרא אף דחלוק בו מסיקרא מ"מ כיון דאיכות הכתיבה הוא אחד, אף דזה דיו זה סיקרא, ישגשג משך דבר אחד כמו דיו ע"ג דיו, לכן נלע"ד לר' יוס' דס"ל שבת (דף ק"ג). דכותב חייב משום ששטת אפי"ו לא כתב אומיות שיה"י להם איזה מובן או משמעות ג"כ חייב וכן פסק הרמב"ם וא"כ אין לומר דדיו ע"ג סיקרא יחשב א' באיכות כיון דהמשמעות א' דכותב בשבת איט חייב מלך המשמעות דאפי"ו כותב סימנין שא"ף להם שום משמעות חייב. ול"ה מכתב באיכות, דאין זה איכות הכתיבה בשבת. דחייבו כותב אינו כלל מפאת המשמעות והכוונת לזה מדברי הח"י ר"ן שבת דף ז'. לענין תחווין מהלקין שהכאחי לעיל. ונלע"ד עוד סתך לזה דלכא"ף ק' עתש"כ הר"ן דלרבנן דר"י כל שחלקין באיכות איסור והיתר השב אינו מינו. א"כ ק' אמאי אומרים באיסור"ג הרי שלך לפניך הרי אינו כענין ש"ל דתשיקרא ה"י היתר ועתה איסור וזה ה"ב אינו מינו. ובגיטין (כ"ג): כ' רש"י ותוס' דאי היוק שאינו ניכר שתי' היוק אין לך שינוי גדול מזה אבל להלכה קיי"ל לא שתי' היוק לכן אומרים באיסור"ג הרי שלך לפניך דחשיב אשר גזל כענין שגזל. וק' הלכתא אהלכתא דק"ל כרבנן דר"י דמכתב כפול וקיי"ל דאומרים באיסור"ג הש"ל הרי דחשיב כענין שגזל ול"ה מין אחר וע"י תוס' כ"ק (ס"ה): ד"ה. הא מני דאי שינוי קונה חשיב לגמרי כאחר ואפי"ו לגבי אמתן עיי"ש הרי דשיקק הקינן הוא מחמת דחשיב כאחר וא"כ לרבנן דר"י דאיסור לגבי היתר חשיב אינו מינו ולא הוינו הך וא"כ חשיב כאחר ויקנה. אבל באמת לק"מ דדוקא הכס דשיקק הביטול הוא נוגע רק לאיכות איסור שבו ולגבי איכות חשיב אינו מינו. דאיכות איסור לגבי איכות היתר ודאי חשיב אינו מינו כיון דדנין על האיכות ע"מ ואין בו שיווי רק מלך ע"מ של דבר אבל מלך האיכות איי בו רק ההפך שזה

אסור וזה מותר וע"י תוס' שבת כ"ח. דמה שנאמר בהגדה חשיב שינוי משעה לענין קבלת עומאה. והתם נמי א"ש דקבלת עומאה אינו מלך ע"מ החסך רק מחמת מהות כלי שעליו וכיון שנאמר בהגדה כפל מהות כלי חמנו כעין ש"כ בש"ע הרב ז"ל סי' ט"ח ע"י פ"ה) השא"כ במתין דהגזל אינו תלוי באיכות ואינו נעשה גזלן מלך איכות הדבר רק מחמת ע"מ. ולגבי הע"ס ל"ה שינוי באיכות שינוי ודוק כי ז"כ. וה"י כ"ד כיון דחייבו כתיבה אינו נל"ד המשמעות ל"ה שינוי המשמעות שינוי. וכ"ז בשבת אבל נגס העיקר הוא המשמעות דספר דתנא' גבי נגס לספירת דברים הוא דלמא לכן אף כדיו ע"ג סיקרא חשיב מכתב באיכות דבשני הכתבים הפירת דברים שיה שגב ראיתי דזה לימא דכאן קיימין בעדים שאין יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו. וכעדי חתימה נמי פני ברושם נעלמא כדלמדי' נישין (ל"ה) רב זיור כוורא ר"ה זיור חרותא וכו': **ובהרהוא** עינא אחרתי בלימוד הישיבה ליישב ק"י המהרש"א בגיטין (י"ט). תוד"ה דיו ע"ג דיו פסור תימה דהכא משמע לדיו ע"ג דיו לאו כלום הוא לענין שבת וה"ה לענין גט דמדמי בסמוך לשבת ומשמע דליכא מאן דסליג ולקמן אחר"י כתבו שלא לשמה והעכיר עליו קולתם לשמה באת למחלוקת ר"י ורבנן וכו' ואומר רבינו יצחק דלקמן, ודאי שכתב הראשון ה"י שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב אבל הכא שכתב השני אינו מתקן כלום אפי"ו ר"י מודה ל"ה כתב עיי"ש והק"י מהרש"א דשם בתי' בעדים שאין יודעין לחתום פסלינן כתב ע"ג כתב ואמאי הרי שם מתקנים ג"כ בכתב השני ומ"י הפנ"י דשם אין העדים יכולין לחתום בעלמא רק ע"י כתב הראשון לכן ל"ה כתב השני כתב אף שמתקן יותר מכתב הראשון ע"ש. ודבריו אלה לכא"ף אין להם שום ביאור וע"ס. ונלע"ד לכא"ף הדברים נאר היטב דהנה מש"כ התומ' דשכתב השני מתקן יותר חשיב גם דיו ע"ג דיו כתב הוא משום דנב"מ שם מבואר דכל שהכתב השני דומה לראשון ל"ה כתב משא"כ כשהוא כתב אחר חשיב יותר כתב והרי כדיו ע"ג וסיקרא ע"ג פסור משום דדומה לכתב הראשון ולא חידש מאומה וכדיו ע"ג סיקרא עיי"ב. והר"ן כ' נדרים (דף ק"ב) דרבנן דר"י דס"ל מין במיט כפול אע"ג דתנא' דס הפך דס השפיר היינו משום דס"ל דאיסור והיתר חשיב מין בשאינו מינו דהם אולי כתר איכות וכיון שזה איסור זה היתר הוי אינו מינו עיי"ש לכן בכתב השני מתקן שפיר חשיב גם דיו ע"ג דיו כתב דהוי איט מינו ע"ס כתב הראשון דזה לשמה וכתב הראשון הוא שלא לשמה ודומה לדיו ע"ג סיקרא דחשיב כתב ואלדב"ה עדין מינה לרבנן דהם אולי עיקר בחר האיכות ולא בחר הע"ס וא"כ ק"ח הוא דל"ס. כשינוי הע"ס חשיב כתב השני כתב כש"כ כשינוי האיכות. ובה יוכן סברת השני' בעדים שאין יודעין לחתום כיון דא"ה להם לחתום בעלמא כתב הראשון דומה למיט ומלך לגבי עיבה דחשיב מין במיט כמ"ש הר"ן נדרים שם ותוס' בי"ט ל"ה: משום דעיסה לא מתסבדי אלא בהו וטנייהם משליחין זא"ו דע"י א' לבדו א"ה לעיסה להשמות חשיב כד"א וכע"ז מצינו בכמה מקומות דשני הדברים שא' משלים חברו חשיב כדבר א' ונכתב"א יבואר בארובה ככמה מקומות א"הו ודומה לדיו ע"ג דיו ל"ה כתב כיון דמינא דראשון הוא ובכ"ו מלך כס"ד :

סימן ג

ויש להסתפק אם יכולין להוציא בברכת אשר יצר מי שלא עשה לרכיו ואין לר"ך לברך בעלמא אם מוליא חבירו, אם דומה לברכת הפת ויין דל"ס ילא איט מוליא כראיתא ברי"ה (דף כ"ט) או דלמא לברכת המנוח מדמינן ל"י דאמרי' התם אט"פ שי"א מוליא וי"ה' ר"מ בזה לענין העשאה לרכיו חוץ החפלה במקום שאסור להפסיק בברכת אשר יצר ואחר גמר החפלה יכ"י הפסק גדול בין עשיית לרכיו לברכת אשר יצר, ונכ"י מנחת פתים הביא בשם א"י' שנסתפק אם יכול לברך אשר יצר אם הפסיק אחר עשיית לרכיו ונשין בסידור דה"ח דיני

המאין לא אורה צבי פרומטר צביה ה"ג

שיח שער ברכת ר' סימן ג' השדה לג

אזן אוח א' כ' דיכול לברך אשר יצר כל היום] וא"כ אם
 ימא דשייך להוליא בברכת אשר יצר הי' עלה נכונה כזה
 המוליא מדי כל ספק שיכרך אחר אף שאינו מחפלא עתה
 ויויאחו בברכת אשר יצר דלא קימ"ל כהתום טובה (דף ל"ח):
 וברכות (דף כ"א): דשומע כטונה חשוב הספק אלא כשיטת רש"י
 שם והשומע כאלמע חפלתו ושומע קדושה יעמוד וישחוק
 ויויאח משום שומע כטונה, וע' שר"ס אר"ח סימן כ"ה ספ"ק
 ט"ז וסוף סימן ק"ד ובמג"א סימן ער"א סק"ז ובשפ"ח
 סימן ס"א סק"ב בשם מט"ה יהודה, ואף לשיטת הטור ס"י
 רפ"ג דהא דאמרי' אע"פ שיאל מוליא הי"ד באינו בקי מ"מ
 יש לדון דכאן שטומד במקום שאינו רשאי להפסיק ואינו
 יכול לברך בפלמו הרי דינו כאינו בקי דמי שיאל מוליא,
 דאם הקילו באינו בקי דאונסו בא ע"י פשיטתו ק"ח כמי
 שאונס ע"פ דברי חכמים דזה עדיף משאר אונסין כדאיתא
 רפ"ק דכטו"ט (דף ב'), החס א"מ בתקנתא דתקינו ל"י רבנן
 וכן משמע מדברי הבה"ג שהביאו החוס' ר"ה (דף ט"ז): ד"ה
 שאין חוקשין בתחלתה, דאונס ע"פ דברי חכמים עדיף משאר
 אונס ו"ל דיינו כאינו בקי, וע' בכור שור ברכות י"ג שחולק
 על המג"א בסיומן ס"ז סק"ה שספק דמותר להפסיק לרעמים
 דהוי כמשני הכבוד והוא ז"ל חולק עי"ש, ועוד דיש ספק
 אולי יש עוד זמן לברך אחר החפלה דהרי האר"ז נכפזק
 כזה אם שייך כזה הספק, ואם יש שהוא לברך אחר החפלה
 ודאי אסור להפסיק ולברך תוך החפלה כמ"ס הפמ"ג ס"י
 ס"ז סק"ה בא"א לפנין ברכת ל"ה דאפי' להמג"א אסור
 משום דמזנה נמשכת הוא עי"ש וא"כ מזה ספק א"א לו
 להפסיק ודינו כאינו בקי דיכול אחר להוליא ותו דהפרי"ח
 סימן מ"ו וס"י תפ"ט חולק על הטור הג"ל וס"ל דאפילו בבקי
 אמר' אע"פ שיאל מוליא וא"כ יהי' ימ לענין זה]:

והנה לכאורה הא מלתא מתלא תליא בפלוגתא רש"י
 ותוס' ברכות (דף מ"ח), לענין ברכת המזון אי אמר'
 ב' אע"פ שיאל מוליא דשיטת רש"י ז"ל דמי שלא אכל כלל
 אינו יכול להוליא רק בשאכל כית דגן דמחוייב מדרבנן
 מחוייב בדבר קרינן ב"י, אבל תוס' והרא"ש חולקין
 דמחוייב מדרבנן ל"ה מחב"ד וברב"מ שאני דמדינא אף מי
 שלא אכל כלל מוליא דדמי לברכת המזון דאע"פ שיאל
 מוליא כיון דכבר אכל ונתחייב והא דלר"ך לאכול כית דגן
 היינו כדי שיוכל לומר שאכלנו משלו עי"ש תוס' ורא"ש וע'
 ריטב"א ר"ה סוף פ"א ר"ה ב"ד כ' ג"כ דמדינא בברב"מ דינו
 כמו ברכת המזון דאם יאל מוליא, והא דלר"ך לאכול כית
 דגן הוא מדרבנן בעלמא דלא ליחו לאחלוטי בברכות הנהנין
 עי"ש, ולשיטת רש"י ז"ל מוכח דברב"מ דינו כברכת הפת
 והיין דאם יאל אינו מוליא משום דאינה מזנה הכרחית דלא
 לימהני ולא ליברוך כמו ש"י רש"י ז"ל ר"ה (דף כ"ט),
 וה"ג ברה"מ אף שכבר אכל מ"מ אם [ל"א] ל"ה מחייב לברך,
 אבל תוס' ורא"ש וריטב"א ס"ל דכיון דכבר אכל ונתחייב
 ועתה הוא מוכרח לברך ואין לו בית מנוס להפטר משום
 מזנה מוכרח [וכע"ז מלינו בזכמים (דף ק"ז): פלוגתא
 בעולה ושלמים של ניר אם קרב בבמה אם חשוב נדבה כיון
 דכל שקרב נירוטו נדבה בא לו או חשוב חובה כיון
 דאחר שגדר בנייר מוכרח להביא עולה ושלמים עי"ש] ולפ"ז
 להלכה דקימ"ל בס' ק"ג ס"ד כהתום ורא"ש דבהמ"ז דומה
 לבהמ"ז הרי דנכח השתא אזלינן וחובה הוא וה"ג בברכת אשר
 כיון דכבר עשה דב"י ונתחייב חשוב כברכה חיובית דאמרינן
 כ"ז אע"פ שיאל מוליא.

אמנם ראיתי בחכס לבי ס' קס"ח דאם המברך נזיר
 לא יברך משום דאינו יכול להוליא המסובין בחיוב
 זה לברך על הכוס כיון דנזיר הוא ואינו מחייב בדבר וכ' שם
 דאף לדעת תוס' ברכות (דף מ"ח) דמי שלא אכל כלל

מוליא חבדו בברב"מ שאני החס דכידו לאכול ולהביא עמנו
 לדי חייב עי"ש [וכלשון הזה איתא במדרכי פ"ב דמגלה
 ד"ה ונשאל לר"ס וכו' דמש"ה מי שלא אכל מוליא בברב"מ
 משום דכידו לאכול ולהחייב] משמע דאם ל"ה בידו להביא
 עמנו לדי חייב ל"ה מוליא אף דכבר נתחייב ויש להסביר
 דכ"ז ביותר ע"פ מה שביארתי הסברא דאע"פ שיאל מוליא
 בברכת המזון אע"פ דמי שאינו מחוייב אינו מוליא וה"ג
 כיון דכבר יאל אמר' הוא [ויודע מ"ס רש"י מטעם עברות]
 ונלע"ד בהקדם מ"ס המהר"ל בס' נתיבות שולס נתיב
 הטובה פרק י"ט וז"ל ומה שאמר ר' יצחק כל הקורא ק"ש
 על מטתו מויקין בדלין הימנו אפי"ג שהענין א' עס מה שאמר
 לפני זה מ"מ כל א' וא' עסם כפ"ט כי עסם זה מזה שהאורה
 הוא סיבה להסתלקות המויקין כי התורה מושלת על המויקין
 ולפיכך המויקין מסתלקין בשביל התורה ודוקא בשביל
 ק"ש וזה כי אף אם קרא בתורה כבר נסתלק ממנו התורה
 אחר זמן כשאינו קורא עוד בתורה והוא יסן על מטתו וא"ך
 יהי' עליו הגנה אבל ק"ש שפטר כל הלילה וכיון שפטר כל
 הלילה לכך כל הלילה מגין תורה וזה עליו ובשביל כך אמרו
 שאפילו לא קרא רק ק"ש שחרית וערבית קיים והגיה בו
 יומם ולילה וזה כי פסוק של ק"ש פטר כל היום ופסוק
 של ק"ש פטר כל הלילה לכך נמשכ כלו שספק בתורה כל
 הלילה וכו' עי"ש. מובאר מזה דמזנה ומזיית אף דמי
 לעשותה פעם א' ביום מ"מ חשוב כאלו עשאה כל היום
 ומי"ט אם קרא ק"ש על מטתו מויקין בדלין הימנו דחשוב
 כלומד כל הלילה דק"ש שפטר כל הלילה, וכן מקיים והגיה
 בו יומם ולילה כזה דחשוב כלומד כל היום וכל הלילה משא"כ
 בשאר ד"ת והא חידוש עלום רוב, ומבואר מזה עוד דשורש
 החיוב הוא לקרות כל היום אלא דקריאתה פעם א' שפטר
 כל היום, דאם הי' שורש החיוב רק פעם א' מה שייך
 לומר שפטרת כל היום מה צריך פטור, אפי"כ דמסיקו
 חל חיובא על כל היום ובפשיטתא פעם א' שפטרת ולפ"ז
 נ"ל דכמו דס"ל לרש"י פרק ב' דהולין דשהיי' שפטרת כל
 בתרא של סימן ואף דמשמע רוב התורה מאיסור אמר' מ
 דרוב ככולו וז"ל משום דעיקר שחיטה הוא בב' סימנין אלא
 דגם רובו ככולו ממילא כששחט בפועל כולה יש גם עליו
 שם שחיטה, דהרי רובו ככולו אמרו משמע שדורש החיוב
 הוא כולו אלא דרובו מוטיל כמו כולו וכיון שכן כשעשה
 בפועל כולו יש גם על מיעוט בתרא שם שחיטה, וה"ג
 בנ"ד כיון דהא דמי בפעם א' ביום הוא משום דחשוב כאלו
 עשה כל היום כמ"ס המהר"ל דחשוב כאלו קרא כל היום
 ומסתמא כן הוא בכל מלות המזינות, לכן כשחזר ושעה
 המזנה יש גם הפעם על עש"י זו שם מזנה כמו בשחט
 מיעוט בתרא דיש עליו שם שחיטה אף דמי ברובו מ"מ
 אם שחט בפועל יש עליו שם שחיטה, וכענין זה מובאר בפירוט
 (כ"ז). דאם עשה מזינות על החל הוטיל זחשוב מוקף לדירה הוא"ל
 ובחזיר מזינות העליונות הוא דר ולי"ה מזינה ע"ג מזינה עי"ש
 ואע"פ דבתל אמר' גוד אסיק ממילא כמ"ס רש"י שנת (דף ו'):
 ד"ה קמ"ל ובעירובין (דף ט"ז): ד"ה גבוה ובסוכה(דף כ"ה). ברש"י
 סו"ה ושבות עי"ש וה"ג גם קודם שפשה מזינות העליונות היו
 כאן מזינות ממחמת החל דאמר' גוד אסיק המזינות כלפי ראשו.
 ומ"מ כשעשה מזינה בפועל יש עליה שם מזינה המכשרת ומשוכה
 פ"י מוקף לדירה, וה"ג בנ"ד אף דפעם א' שפטר וחשוב כאלו עשה
 כל היום מ"מ כשחזר ועשה עוד הפעם יש עליו שם מזנה וחשוב
 כמו שעושה עבור עמנו לכן אע"פ שיאל מוליא ול"ד לאחב"ד דאינו
 מוליא דהתם אינו מחוייב כלל ואפילו עושה אינו מקיים מזנה משא"כ
 ביאל דוק היטב, ובאמת כן מוכרח מנוף דברי המהר"ל ז"ל דגם
 אחר שיאל יש עליו שם מזנה אפי"ג לבני עמנו דהרי כ' זה על ק"ש
 שקורין על המטה ואז כבר יאל יד"מ ק"ש של ערבית ומ"מ כ'
 פ"ז דהוא כלומד כל הלילה. [ונלע"ד סמויין לר' המהר"ל ז"ל

הה שבי
 קומחה
 פן שאלה
 פ"י ש"ח
 ינו נעשה
 ית שינו
 אינו נ"ד
 פ העיקר
 דאחא לכן
 ס ספירת
 און יודע
 י נמי עני
 דומה וכו':
 המהרש"א
 אה דהכא
 גמ דמתי
 גרי' כתוב
 ורבנן וכו'
 וכבש השני
 כלום פטי'
 גדים שאין
 ג"כ נכתב
 פ"י כחב
 און ע"ש.
 יברוש נאר
 ס ריו פ"ג
 זה אלא
 בדיו ע"ד
 ומה וכדו
 דס"ל מין
 שום דס"ל
 כ"ה וכיון
 שני פתקן
 ראשון דזה
 א' דחשיב
 איכות ולא
 כבש השני
 ידים שאין
 זמה למים
 זק"י ט"ה
 וא"ז דע"י
 ינו נכמה
 י ונכתב
 ל"ה כתב
 מי שלא
 א חבדו,
 חא בר"ה
 חס אפי"ס
 החפלה
 החפלה
 יר, ובס'
 יך אשר
 י"ח דיני

רצו

ברכת

סימן מח

מועדיך

ברכת

סימן מח

מועדיך

רצו

סימן מח

במצות נטילת לולב יותר מפעם אחד

ראוי לברר אם יש מצוה בנטילת לולב יותר מפעם אחד ביום, או אפשר דכיון דכבר יצא יד"ח פקע ממנו המצוה ושוב לא שייך לחזור ולקיים המצוה.

ולכאורה מצאנו בזה מילי סתראי, דלכאורה מפורש בדרף מ"ב ע"א דלולב מראגבהיה יצא יד"ח ולא שייך עלה תו שם מצוה, וכן משמע בפסחים דף ו' ע"ב וכן משמע לכאורה גם מהא דאמרו בדרף מ"א ע"ב תניא ר' אלעזר ב"ד צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לביהכ"ס ולולבו בידו וכו' מאי קמ"ל להודיעך כמה היו זריזין במצוות, ומרקאמרו בסוגיא דכך היה מנהגן של אנשי ירושלים, משמע דאין מצוה ליטול לולב כל היום, ראל"ה למה נהגו כן דק אנשי ירושלים, ולמה לא הקפידו כן כל עם ישראל קדושים שחביבה עליהם מצוה כשעתה.

אך לעומת כן, צריך תלמוד דאם אין מצוה בנטילה יותר מפעם אחד, צריך תלמוד למה באמת חרדו אנשי ירושלים ליטול עמהם כל היום הלולב, עד שקראו בו קר"ש והתפללו עמו, ומה כל החרדה הזאת לא לעובד הלולב מידם.

ועוד צ"ע דידועים דברי התוס' דף ל"ט ע"א דכיצד מברך על הלולב, הא בעינן לברך עובר לעשייתו, וכיון דאגבהיה

יצא יד"ח, וא"כ איך שייך לברך עובר לעשייתו ותירצו התוס' בתירוצם השני דכיון דאמרינן דאנשי ירושלים היו נוטלים עמהם הלולב כל היום, לכן אף אחרי דאגבהיה ללולב שייך עדיין ברכת, והוא עדיין גנדר עובר לעשייתו, והוסיפו התוספת בזה"ל: אע"פ שכל אלו הדברים אין מעבדין מ"מ הואיל ויש בכר מצוה מן המוכרח חשוב כעובר לעשייתו עכ"ל, ומפורש ענין זה ליטול לולב כל היום חשוב מצוה מן המוכרח ושייך ברכה על כך, וצ"ע מה נדר מצוה מן המוכרח יש בזה אחרי שקיים כבר המצוה ויצא יד"ח.

וביותר צ"ע דרעת הבעל העיטור ה"ל לולב צ"ב ד' דצריך לברך כל פעם שנטול הלולב, ובשאר הימים מברך רק פעם אחת, וצריך ביאור מהו הביאור בדבר זה לברך ככל פעם, ואף שהבעל העיטור מפרש דרק כיום א' מברך כל פעם, אולם מלשון ספר הפרדס לרש"י סי' כ"ב דמברך בכל יום, שכתב משמע כלולב אע"פ שיצא פעם ראשונה חובת המצוה חביבות המצוה ככל שעה לברך עליו, וצע"ג מהו נדר המצוה לברך בכל פעם משום חביבות מצוה, וכי תיקנו ברכה על חביבות מצוה ועוד מה שייך חביבות מצוה הא כבר יצא יד"ח, [ראה באוצר מפרשי התלמוד סוכה דף מ"ה ע"ב בסופו על תוד"ה אחד זה מה שצינו בענין זה]

כדין נענועים אי הוה עיקר המצוה והנראה לכאור בהקדם הוא דיש דין נענועים, דהן נחלקו הפוסקים אי הוה מעיקר המצוה, דהתת"ס בסוכה דף מ"ב ע"א ס"ל דהנענועים הם הלכה למשה מסיני, וראיתו מהא דקמן אין בו דין חינוך ללולב רק כשיודע לנענע, וכן מבואר בקדית ספר דכל שיעורי לולב, אף הדיון דבעינן טפח לנענועים הם הללמ"ס, ומבואר דנענועים הם מעיקר הדיון, וכן הוא מפורש בשיבלי הלקט סי' שמ"ז וכן בריטבי"א דף ל"ז ע"ב ובר"ה דף ל"ד ע"ב דפשיטא דלנענע בשעת נטילה זה עיקר המצוה.

אולם כבוד סי' תרנ"א מפורש דהנענועים מדרבנן ובעדך לנר נדה דף כ"ו דשיעור טפח ד' לנענוע הוא רק דרבנן וכן מפורש בשו"ת בנין ציון סימן ל"ג, וכן מבואר ברכינו מנוח פ"ז מלולב ה"ו שכתב דלהכי מברך אחרי נטילה משום דכבודתו שלא לצאת בו עד שיענע יעושי"ד, ומשמע דכלא כונה יוצא יד"ח אף סדרם שנענע, ועיין בברכי יוסף סי' תרמ"ה דאם יש לו לולב רק של ג' טפחים יטלו ויברך, ומשמע דיוצא המצוה אף בלא נענועים, [עיין בזה בספר ברכת יעקב סי' קל"ט קמ"ב] ומבואר דנחלקו בזה דכוותא, ועכ"פ מדרבנן וראי חייב בנענועים.

והדבר צריך תלמוד רב מה המקור לדיון נענוע הדי בתורה כחוב "ולקחתם" וא"כ נענוע מנלן.

ולתפוסקים דס"ל דהוא מדאורייתא, אפשר לדחוק שהוא הלממ"ס, והוא גויה"כ בעלמא, אבל הדוחק מבואר לומר שהוא גויה"כ המפקיע פשמות ביאור הפסוק שכתוב "ולקחתם" שהוא לקיחה בעלמא ואך

נימא דבעינן נענוע דוקא, ובפרט אי נימא דהנענוע הוא מדרבנן תמוה מה ראו חכמים לחקן נענועים ולהוסיף על מה שאמרה תורה, ומה דאו לחקן הנענועים בשעת הלל, ומה ענין נענועים להלל, [ובב"י סי' תרנ"א כתב ברעת המרדכי שייך הנענועים הם בשעת הלל, ופלא דמה תיקנו נענועים בשעת ההלל, ואיזה שייכות הלל עם הנענועים].

והנראה פשוט, דענין נענועים הוא משום שהנענוע מעורר שמחה, ולכן כיון דכתיב ושמתם לפני ד' אלוקיכם, דגדר מצות לולב הוא משום שמחה, [ואף דהפסוק הוא קאי על נטילת לולב במקדש, מ"מ שורש מצות לולב שוה במקדש ובמדינה, וראה להלן] לכן מצות לולב בעינן שחתקים באופן שמעורר שמחה שהוא הנענוע, ולכן אי הוי מעיקר הדיון, הוה הלממ"ס דבעינן נענוע, וכן למ"ד דהוה מדרבנן, קבעו כן כדי שתהיה נטילה המעוררת שמחה.

וכיון שנתברר דעיקר המצוה הוא משום שהנטילה גורמת שמחה, לכאורה מוכרח לומר כדרך זה גם על הנטילה, דלהפוסקים דמדאורייתא אין דין נטילה ע"י נענועים ויוצא יד"ח כעצם ההגכה, צריך לומר דקי"ל לחכמים דעצם נטילה מיניס האלו גורמת שמחה, דהא כיון דנתברר דגדר המצוה הוא משום שמעורר שמחה ולכן תקנו נענועים, א"כ איך יוצא יד"ח מדאורייתא אף כעצם ההגכה כלי נענועים הדי אין כאן שמחה, ולכאורה בהכרח לומר דגם עצם הנטילה מעוררת שמחה כל שודא, אלא שחכמים תקנו וקבעו שהיא שמחה שלימה ע"י הנענועים, ועיין ברמב"ם בסהמ"צ מצוה

רחצ

ברכת

סימן מח

מועדיך

ברכת

סימן מח

מועדיך

רצט

קס"ם וכשורש י"א וכוונתך שכתבו להריא דמעם המצוה כי מינים אלו גורמים שמחה.

ולכן תקנו הגענועים בשעת הלל כיון שהלל ושירה אומרים כשמחה, שאין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה.

ובב"י סי' תרנ"א הביא מדרש שכתוב בו לאמור כוה"ל: לפי שכר"ה באין לדון את ישראל ועונג ואין יודעין מי יצא זכאי ומי יצא חייב נתן הקב"ה מצוה זו לישראל שיהיו שמחים בלולביהם כאדם היוצא לפני זכאי שהוא שמח, והיינו דכתיב ידננו עצי היער כלומר ידננו בעצי היער כאשר יצאו מלפני ד' זכאין כשבא לשפוט את הארץ וכמה ידננו בהודו ובהושיעא נא וכו' עכ"ל הב"י יעוש"ר.

ואחרי שנתברר הענין נמילת לולב הוא משום שמחה דבעצם נמילתה יש בה שמחה כל דהו, א"כ שפיר שייך לומר דכל מה שנומלה הוא מקיים בעין מצוה קיומית, וכדבריו של הלבוש לגבי ברכת כהנים, המצוה שיש בה סברא כמו ברכת כהנים, דכיון שא"א לקיימם כל היום בהכרח שאין בזה חיוב כל היום, אבל אם חזר ומקיימם פעם שני, מקיים מצוה נוספת, כיון שענין המצוה מתקיים פעם שני, ה"נ לגבי נמילת לולב כיון שענין המצוה הוא משום שמחה, כל שחזר ומקיימה פעם נוסף הריהו חזר ומתקיים ענינה שהוא השמחה לכן מקיים בעין מצוה נוספת.

אלא שער"י צ"ב, רמשמע דאינו מקיים עיקר המצוה ממש כרמשמע בדרך מ"ב ע"א וכפסחים דף ו' ע"א ומשמע מכך דענין

הגענועים הוא רק חיוב מצוה כיון שחזר ומתקיים ענין המצוה, אבל אינה גוף המצוה כיון שכבר יצא יד"ה וצריך לומר דמ"מ שייך לברך על כך, כיון שחזר ומתקיים עיקר ענין המצוה ממש, הרי זה קיום חביבות מצוה בעיקר המצוה, [ועדיף מפי מכל חיוב מצוה שאינה בגוף המצוה אלא בדבר צדדי] וכיון שחזר ומקיים עיקר המצוה, ומתקיים כל ענינה בגוף המצוה, שייך לברך על כך אף שמו"ס אינו מקיים עצם המצוה, [ודמי לנשים שמברכות אף שאינם מחויבות ומצוות, מ"מ כיון שמקיימות עצם ענין המצוה דומה לאנשים, ואנשים מצווים ועומדים, לכן אף הנשים כשמקיימות המצוה יכולות לברך, כמש"כ הר"ן כר"ה דף כ"ט] אכן צריך ביאור לפי זה למה לא נימא ריהיה כוה נדר מצוה ממש כמו בתפילין וברכת כהנים ותלמוד תורה שכל שחזר ומקיימם פעם נוספת חשוב שמקיים גוף המצוה ממש, ולא נחשב רק חיוב מצוה אלא חשוב קיום המצוה ממש, וצ"ע.

ולפי האמור [דמצות לולב שייך חיוב מצוה כמה שחזר לקיימה, כיון דמתקיים כל ענין המצוה שהוא השמחה] יש לדחות כוה מה שהעלה לחדש כאבני נזר כס"י תמ"ח וכארץ צבי כח"ג כשיח השדה שער ברכת ר' סימן ג' [דף ל"ג מדפי הספר] להוכיח דכל מצוה שחזר ומקיימה פעם נוסף יש על כך תואר מצוה, מהא דהיו נוטלין לולביהם כל היום אף שכבר יצאו יד"ה יעוש"ר ולפי האמור מצות לולב שאני, כיון שענינה משום שמחה והיא מצוה שיש בה סברא המפורשת כתורה, שהוא כרי לקיים ושמחתם לפני ד' אלוקיכם לכן שייך לחזור ולקיימה, אבל בשופר וכי"כ שהיא גויה"כ [דכתורה לא נתפרש

מעם המצוה] י"ל דכל שקיים המצוה נחקיים ענינה, ולא שייך לחזור ולקיימה.

נמילת לולב בירושלים כל היום והנה הגר"פ פרלו [בפירושו על הרי"ג, ח"ג עמוד דל"ה מילואים לסי' ה'] יצא לחדש דכאמת יש ב' גרדי מצוה נמילת לולב, דנמילת לולב במקדש, כיון דילפינן לה מושמחתם לפני ד' אלוקיכם ענינה משום שמחה, ונמילת לולב במדינה דילפינן מולקחתם לכם אין ענינה משום שמחה, ולכן מחרש דבמקדש [דענינה משום שמחה] מעכב הגענועים, דכיון דענינה משום שמחה, בעי גענועים שהם הגורמים השמחה, אבל במדינה שאין ענינה משום שמחה לא בעי גענועים.

ובזה מיישב הא דמשמע דמעכב גענועים דהא בעינן טפח ר' לגענועים, וכן קפן אינו חייב בחינוך לולב רק משיועד לגענע, ואילו בדרך מ"ב ע"א מפורש דלא בעי גענועים רק כיון דאגבדיה יצא, ומתוך דהאידינא אחרי שתתקן ריב"ז נמילתם כל שבעה זכר למקדש, הוה הנמילה משום שמחה ומעכב הגענועים, לכן האידינא בעי גענועים, אבל בדרך מ"ב מיירי קודם תקנת דיב"ז [דאיירי התם כשביהמ"ק היה קיים לגבי קרבן] א"כ ככל המדינה לא היה ענינה משום שמחה לכן לא

בעי גענועים, יעוש"ר. ועפ"י"ד יש לומר דהנה אמרינן רמנהג אנשי ירושלים היו נוטלים אותה כל היום, ולכאורה צריך תלמוד מדוע החמירו כוה דוקא אנשי ירושלים, וכן אמרינן בדרך ל"ו ע"א דאנשי ירושלים אגדין אותם בנימוניות של זהב, ולמה דוקא אנשי ירושלים ההריו המצוה בנימוניות של זהב, אולם עפ"ד הרמב"ם דרין נמילה במקדש הוא ככל ירושלים, א"כ ככל ירושלים הוה ענינה של המצוה משום שמחה, לכן שפיר נהגו לימלה כל היום כרי להוסיף בקיום המצוה משום שמחה, ולכן גם אנדרה בנימוניות של זהב, כרי להורות ולדרכות השמחה, אבל במדינה שענינה נמילה כעלמא, ולא משום שמחה, לא שייך לקיימה כל היום, ולכן גם לא אנדרה בנימוניות של זהב להראות השמחה.

אולם אף אי נימא שלא בדבריו [ואין ב' גרדי מצוה ולעולם המצוה משום שמחה י"ל מה דנקטו כוה מנהגם של אנשי ירושלים דוקא, דכירושלים כיון רהיו מקיימים המצוה ו' ימי התג, שייך יותר לומר רמנהגם שרדו נוטלים כל היום, אבל במדינה שנוטלים אותם רק יום ראשון בלכר, לא שייך על כך דמנהגם לומר כ"כ דמנהגם לימלה כל היום, כיון שמצוותם הוא רק יום אחד בלכר.

ש

ברכת

סימן מט

מועדיך

סימן מט

אם לחזר אחר "ארבעת מינים" מהודרות, אחרי שכבר נטל ד' מינים

מקום לקיימה עוד פעם, אחרי שהחיוב הוא רק פעם אחת, אבל כשעושה פעם שני משום הידורה שפיר שייך לחזור על המצוה ולקיימה כהידורה.

דוגמא לדבר בעלמא, כי אף אחרי קיום המצוה, עדיין לא הוי הפקעה של המצוה, ואף כשחוזר ומקיים פעם שני, יש תואר מצוה על מה שחוזר פעם שני, הא דמצאנו בתקיעת שופר, דתוקעין מיושב וחרוץ לתקוע מעומד, ומבואר ב"ה דף מז: דהטעם כדי לערכב השטן, ופירשו ר"ח ורש"י שם, דכשהשטן רואה שישראל מחבין המצוה, כמה שמקיימין אותה פעמיים, מתערבב ואינו משמין יעושה"ד, הרי דבעצם קיום המצוה שני פעמים יש בזה "חיכוך מצוה", ולא אמרינן דכמה שכבר יצאו יד"ח כפעם ראשון, שוב אין תואר מצוה, אלא אף על מה שעושה פעם שני יש "חביבות מצוה", אלא דלעולם לא מצאנו ענין לקיים המצוה שני פעמים כיון שאינו מחויב בדבר אלא פעם אחת, ורק כיום הדין, כדי לערכב השטן מקיימין שני פעמים, עכ"פ חיונ דאף כפעם השני יש על כך תואר מצוה (ומשו"כ ה"ל "חביבות מצוה") א"כ אם מצא ארבעת המינים יותר מהודרות יש מקום לחזור ולנטל כדי לקיים עתה המצוה כהידורה.

הרבה מדקדקים נוהגים, כי אף אחרי שנמלו ד' מינים וקיימו מצות הנטילה כדון, מדקדקים ליטול גם ארבעת המינים יותר מהודרות, משל אחרים. ויש לדון בזה, כי אחרי שכבר יצאו המצוה דנטילת ארבעת המינים כשירות, שוב אין מקום להדר אחר ארבעת המינים יותר מהודרות, כי אחר שכבר קיימו המצוה, שוב אין מקום להידור, שענין הידור תואם רק בשעת קיום המצוה, דהיינו לקיים המצוה בהידורה, אך אחרי שכבר קיים המצוה, שוב אין שייך הידור, כיון שכבר נפטר מהמצוה, ונמצא שעתה הוא עושה רק "הידור" ללא שום מצוה, שהרי כבר יצא המצוה גופה לפני כן, או אפשר לומר, כי אף אחרי שכבר קיים המצוה, אין כאן "הפקעה" של המצוה, אלא כיון שכבר קיים המצוה אין מקום לחזור עוד פעם על המצוה, אבל כשמקיים עתה המצוה בהידור יותר, שפיר שייך לחזור עוד פעם על המצוה, כיון שמקיימה עתה בהידור יותר, שפיר שייך לחזור עוד פעם על המצוה, ואתה שפיר שייך לחזור עוד פעם על המצוה, כיון שכבר קיים המצוה לפני כן, מ"מ כיון שחוזר עתה על המצוה בהידור יותר, שייך לומר שמקיים עתה המצוה פעם שנית משום ההידור שעושה עתה, [ואין "הפקעה" ו"פיטור" מקיום המצוה, אחר שכבר קיימה, אלא הטעם שלעולם אין חזרים על המצוה, דכיון שכבר קיימה מה

ברכת

סימן מט

מועדיך

שא

א] בשאלה זו הני שולשלת הנאונים לבית בריסק, הבית הלוי ח"כ סי' מז דן בהא דנחלקו המור והרמב"ם (יעוין יור"ד סי' רס"ד ס"ה) במי שמל ולא חתך הציצין שאינם מעכבין את המילה, דעת הרמב"ם דכשעת מעשה המילה חוזר לחתך גם ציצין אלו שאינם מעכבין, משום "זה אלי ואנוהו", אבל אם פירש ממעשה המילה, א"צ לחזור לחתך ציצין אלו, וכן פסק המחבר שם, ואילו דעת המור, כי אף אם פירש ממעשה המילה צריך לחזור ולחתך הציצין שאינם מעכבין משום זה אלי ואנוהו, ורק כשבת לכו"ע א"צ לחזור משום ציצין אלו שאין מעכבין את המילה, ומבאר בבית"ל דעת הרמב"ם, דכיון דכבר קיים מצות מילה, שוב אין מקום להידור, כיון שכבר קיים את המצוה, והרי זה דומה, למי שנמל לולב שאינו מהודר, דא"צ לחזור וליטול לולב אחר יותר מהודר, דכיון שכבר קיים את המצוה, א"כ כשכא אח"כ ליטול לולב מהודר יותר, הרי הוא מקיים רק "הידור" ללא מצוה, כיון שאח המצוה כבר קיים לפני כן, ואילו דעת המור (אף שמודה לעצם היסוד, כי אחרי קיום המצוה לא שייך עוד קיום הידור מצוה, מ"מ סוכר) דמצות מילה שאני, דמטלת על האדם כל ימי חייו להיות נימול, (ואין המצוה רק מעשה חיתוך הערלה, אלא המצוה על האדם, שכל ימיו יהא נימול) ולכן אחרי מעשה מילה, עליו לקיים מצות הידור, כדי להיות נימול בהידור, יעושה"ד. [וגוף חידושו כמצות מילה שהיא מצוה נמשכת כבר כתוב לאמור לאחד מהראשונים והוא בשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' י"א ומוכיח כן מדוד המלך שנסתכל בבית מילה יעו"ש]. הרי דפשיטא ליה להביה"ל דמי שנמל לולב אין מקום לחזור וליטול לולב יותר מהודר.

ובן מוכא בשם הגר"ח, שהיה נוהג ליטול לנטילת ארבעת המינים, אחרון מהודר שהוא מורכב, ואחרון בלתי מהודר, אבל אינו מורכב, והיה מכרך, ונטל תחילה האחרון המהודר המורכב, ואח"כ היה נטל האחרון הבלתי מורכב ואינו מהודר, כי היה סוכר כי כיון שנטל מתחילה האחרון המהודר והמורכב, הרי ממ"נ אם האחרון כשר, הרי יצא יד"ח באתרוג "מהודר", ואם המורכב פסול, הרי נטל אח"כ האחרון הבלתי מורכב לצאת יד"ח, אך אם היה נטל מתחילה האחרון הבלתי מורכב לצאת יד"ח, כיון שמיד שנמלו יצא יד"ח, א"כ שוב לא שייך ליטול אח"כ האחרון המהודר [המורכב] כדי לצאת הידור, דכיון שכבר יצא יד"ח, שוב לא שייך לצאת ההידור, הרי דעתו כי אחרי שיצא יד"ח, כאחרון שאינו מהודר, שוב אינו יכול ליטול אחרון מהודר, דכיון שכבר יצא יד"ח, שוב לא שייך ליטול אחרון מהודר כדי לצאת ההידור. [דעתו הובאה כמוערים חמנים ח"כ סי' קי"ח ויעו"ש כל דבריו, וראה ארבעת המינים במילואים לח"א אות ק"ו, ובהסכמת הגרי"י פירש על הספר עמוד יג]. ובמקראי קודש סוכות ח"כ סי' מ"ן.

[ושם כמקראי קודש הקשה דדרי הוה הפסק על הברכה דהא לפי הצד שיצא כהאחרון שאינו מורכב שנמלו כאחרונה, הרי הפסק לפני זה, כמה שנמל בתחילה האחרון המורכב, ואף שמספקא ליה איזה אחרון כשר, מ"מ הו"ל ספק הפסק, ומביא דבן מבואר ברש"י עידוכין דף נ' ע"א שכתב שלא יבדך בכה"ג, אולם אח"כ הביא דנחלקו כזה הראשונים לבני תפילין דאפשר לכרך על התפילין ולהניח אח"כ תפילין כיון כשמיט

שני לחות הברית

קטן

פרק נר מצוה

מפכת פסחים

אמצה ומרור, יכוין בברכתו גם כן על הכריכה. גם מן הראוי, כשמברך על אכילת מצה, שיהיה במחשבתו גם כן אכילת אפיקומן שיאכל בסוף, וכשהוא כד אך יפסיק.

* הגדה

אכל הגאון (רש"י) [רש"ל] ז"ל נסדר לנו, לקח פסח מצוה, כדי להוציא נפשו מפלוגתא, כי ר"י סדרה ליה (פסחים קטו א, מה"ס הד"ק) שמי"ז לנרך זרעה אמרונה על הכרפס, ולרש"י (שם) ד"ה ולסוף) לנו לרך.

פ. ובר מן דין, יחשוב האדם המצוה הבאה לו פעם אחת בשנה, ואחר כך כל השנה אלו מצוות עוברות ממנו. על כן בשעתם יכבדם ויאהבם וידבק בהם, לא יפרד מחשבתו מהם. וראיתי מבני עליה המחבבים מצוות, היו מנשקין המצוות והמרור, וכל המצוות בעת מצוותן. וכן הסוכה בכניסתם ובציאתם. וכן ארבעה מינים שכלולב, והכל לחבב המצוות. ויש ללמוד זה ממה שכתב רמ"א בסיומן כ"ד (ס"ה), יש נזהגין לנשק הציצית בשעה שרואה בה, והכל משום חיוב מצוה. ואשרי מי שעובר את ה' בשמחה ובמנוח לכב וכדביקה וחשיקה וחיפצה.

מ. דין ארבע כוסות. שיעור הכוס — רביעית לאחר שימוגנו (פסחים ק"ב). וכתב הגמור סימן תע"ב, ואין צריך לשתות כולו אלא רובו. וזה לשון בית יוסף, ומה שכתב ואין צריך כולו אלא רובו, וכן משמע בגמרא (שם), ומיהו התוספות (שם ד"ה רובא) כתבו, דלכתחלה צריך לשתות רביעית. וכן משמע מדברי הרא"ש (שם פ"א סכ"א). וכתב הכל"ב (סי' נ' דיני פסח), אם היה כוס גדול שיש בו שתי רביעיות, שותין בו שנים זה אחר זה ויוצאין. וזה לשון אורחות חיים (סדר ליל פסח, אות ו'), אם היה כוס גדול שיש בו שתי רביעיות, שותין בו שנים או יותר לפי הרביעיות, ויוצאין, שאחר ששתה מלא לוגמיו אפילו מכוס קטן שאינו מחויק [אלא] רביעית, משקה לבניו ולבני ביתו הקטנים. והרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ט) כתב, שצריך לשתות רוב מכל כוס אפילו מחויק כמה רביעיות, וכן כתב מורינו הרש"מ, עכ"ל הבית יוסף.

מא. וכשמברך על היין, יהיה הפת מכוסה שלא יראה בושתו (רא"ש בפסחים פ"א ס"ג בשם הירושלמי). וכשאומר ההגדה, יהיה הפת מגולה, כי נקרא לחם עני' (דברים מז, ג) שעונין עליו דברים הרבה (פסחים לו א). וכשמגיע ל'לפיכך', יאחז הכוס בידו *, ויכסה את הפת (טוא"ה סי' תע"ג בשם מדרש שוחר טוב). וכשאומר הפיסקא 'והיא שעמדה לאבותינו' כו', יאחז הכוס בידו עד שמסיים הפיסקא 'הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם', זה הוא על דרך הקבלה, רוקח (הל' פסח סי' רפ"ג ב"ב). ואז יהיה הפת מכוסה, אחר כך יעמיד הכוס על השלחן ויגלה הפת עד 'לפיכך'.

וצריך האדם הירא וחרד על דבר ה' לקרוא אותו בזמנו, שתעלה קריאתו במקום הקרבן. וידאג דאגה על חורבן הבית, ויתחנן לפני בורא עולם יתברך ויתעלה, שיבנה אותו במהרה בימינו, עכ"ל (סדר היום). ואם ירצה להארך יותר בחקיו ומשפטיו מה טוב ומה נעים, וכל המרבה הרי זה משובח.

פז. ואחר כך ילבש מלבושיו הנקיים והמכובדים, כדי לקבל שמחת הרגל בשמחה ובששון מהודר ומסולסל, וכן נאה לו לעשות להחזיק טובה וחנות למי שעשה לאבותינו ולנו כל הנסים והנפלאות במצרים והוציאנו מעבדות לחרות. ועל כן צריכין אנו להראות בעצמנו הענין ההוא ולשמוח בישועת אלקינו, להכיר ולירע את החסד הגדול שעשה אלהי אבותינו עמנו להוציאנו מכור הברזל, ולקח אותנו ממיט היון שהיינו מוטבעים בו בין עובדי עבודה זרה, וכמעט שכחנו ברית אבותינו, ויחד אותנו לעם סגולה ועטרנו בתורתו ומצוותיו, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. ומי הוא [זה] אשר יבין את זאת ולא יודה וישבח לאדון הכל כפי יכלתו והשגתו מלב ומנפש חפצה על כל הטובה אשר עשה לישראל עמו. ועשה המצוה לשמה ברעת שלמה וכוונה ראויה ולא רך עראי מצות אנשים מלומדה.

אחר כך כשמקבל יום טוב ומתפלל ערבית, יתפלל בכוונה שלמה ובשמחה לזה היום עשה ה' ה' נגילה ונשמחה בו, כפרט במקומות שמוכיר יציאת מצרים, יתעורר בכוונה שלמה, ולהודות ולהלל ולשבח את השם יתברך.

פז. ויחזור לביתו, ויתנהגו הוא ואשתו כמלך וכמלכה, ובני ביתו כבני מלכים. ויכינו כלי כסף זהב ובגדי משי ורקמה מכל מה שחננם השם יתברך, והכל כדי להראות לכל שמחת לבו בחסדו של מקום. וקדושת הלילה הזה וכל הדינים הנוהגים הוא קדושה רבה במאד, כי אז נחר בנו השם יתברך מכל העמים וקדשנו במצותיו. על כן ראוי לאדם להיותו נזהר שלא ידבר בלילה זה שום שיחה משיחת חולין, ויזהר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדרכות השם יתברך רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצוות הלילה הזה ובספורי נסי מצרים ולפרסמם לבני ביתו. ואם הקדושיברוך הוא חלק לו חלק בבינה ויודע סודות הענינים, יעסוק בהם.

פח. ועוד מטעם אחר, שלא ישיח שום שיחה עד אחר אכילת אפיקומן, כי ברכת בורא פרי האדמה שמברך על הכרפס קאי גם כן על אכילת מרור, כמו שכתב רש"ם (פסחים ק"ב ב, ד"ה פשיטא), וכן הסכים הרא"ש (שם פ"א סכ"ו), ושעל כן אין לברך בורא נפשות רבות אחר אכילת ברפס, אף אם היה אוכל כזית *, כדי שיהיה פומר בורא פרי האדמה הזה גם על המרור. ואם כן אך ישיח ויפסיק ביניהם במה שאינו מעניינים של הסדר. וכשמברך

יד רמ"ה

כת. אמנם שם כתב: כוס ישועות אשא בגימט' שמגביהים כוס מן השלחן טפח אחר ולא הזכיר שם לגבי היא עצמה. (והדין הזה מוכח במג"א סי' תע"ג סק"ז בשם רבינו).

כו. כל הקטע הזה הוא המשך לשון סדר היום שם. כז. במ"ב סי' תצ"ז סק"ה כי הטעם דאין מברכין על אפיקומן משום שהוא רק לזכר. (ולפי"ז אין איסור בהפסקה).